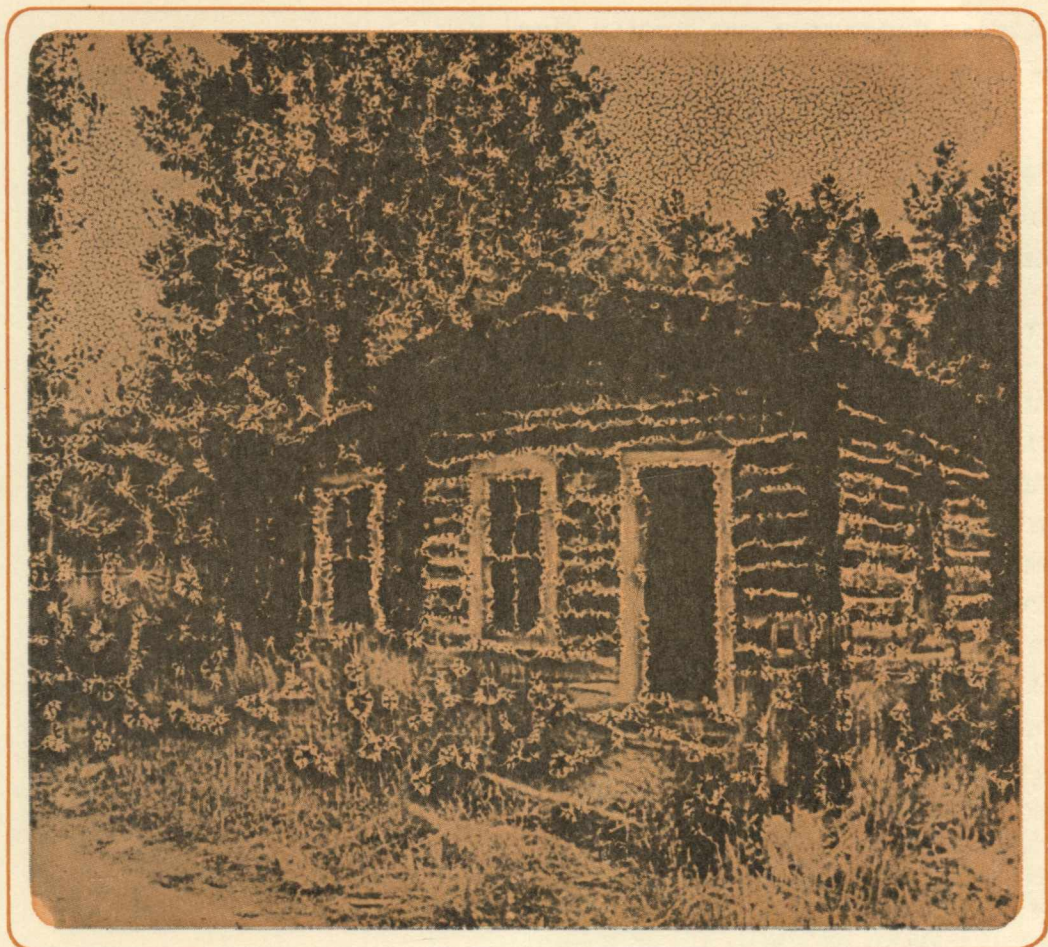

laikais
lietuviams

9

1972 SPALIS

DAŽNIAU VARTOKIME "IR", REČIAU "AR"

Juozas Vaišnys, S.J. 291

NESUSIPRATIMAS DĖL PASAULIEČIŲ KUNIGYSTĖS

A. Rubikas 292

KATAKOMBŲ BAŽNYČIA LIETUVOJE

Matas Raišupis 296

JO LANGE ŠVIESELĖ JAU UŽGESO

Juozas Vaišnys, S.J. 300

LIETUVIŲ KALBA — VERTENYBĖ IR PAREIGA

Prof. Antanas Salys 302

AR JAUNIMAS SKAITO LIETUVIŠKĄ SPAUDĄ?

Rima Janulevičiūtė ir Rimantas Genčius 309

JAUNIMO ZYGIS UŽ TIKĖJIMO LAISVĘ

Onytė Kliorytė 311

EILĖRAŠČIAI

Marija Saulaitytė 313

SEKSUALINIS VAIKŲ ŠVIETIMAS

Stasys Yla 314

GYVENIMAS IR MIRTIS

J. J. 316

AMŽINASIS LIETUVIS

Dalia Kučnienė 317

TĖVYNĖJE

Danutė Bindokienė 319

AR GALIMA NORĖTI PIŽAMOS?

E. Vidmantienė 321

VALANČIAUS ŠVIESA UŽ MARIŲ

Redakcija 323

VISUS KVIEČIAME PAMĖGINTI

Redakcija 324

Šis numeris yra skirtas paminėti a.a. prof. Antanui Saliui.

Viršelio nuotrauka — Algirdo Grigaičio;

290, 306 ir 307 psl. nuotraukos — Algimanto Kezio, S.J.

Užsklandos: 301 psl. — Algirdo Kurausko,

316 psl. — Giedrės Žumbakienės.

Viršelis ir skyrių vinjetės — Algirdo Kurausko.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas.

1972 Jaunimo metai, no. 9

Redaktorius — Juozas Vaišnys, S. J. Redakcijos nariai: Dalia Aleknienė, Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Eglė Juodvalkytė, Vytautas Kasniūnas, Algimantas Kezys, S. J., Dalia Kučnienė, Nijolė Užubalienė.

Administracija: Petras Kleinas, S. J. ir Aleksandra Likanderienė.

Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Telefonas —

737-8400. Spaustuvė — Immaculata Press, Putnam, Conn. 06260.

Metinė prenumerata — 5 dol., atskiuro numerio kaina — 50 centų.

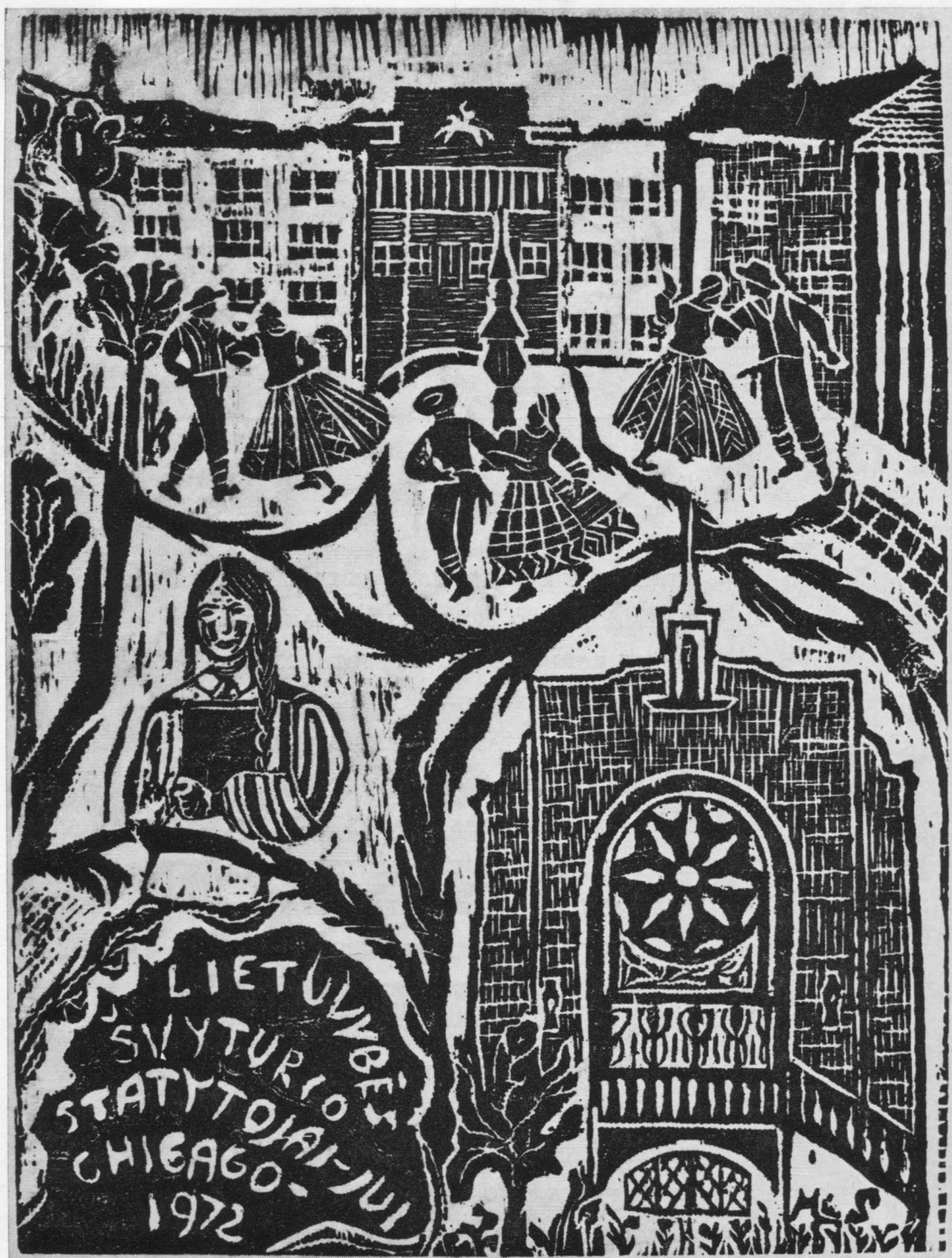
LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published monthly except July and August, when bi-monthly, by The Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Yearly subscription \$5.00, single copy 50c. Second-class postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing office.

Laiskai lietuviams

1972 SPALIS - OCTOBER / VOLUME XXIII, NO. 9

VIRPANČIOS ŽVAIGŽDELĖS AUDŽIA AUKSO RAŠTĄ.
SUTEMA IŠTIRPO MIEGANČIUOS LANGUOS.
VIENAS LANGAS ŠVIEČIA IR ILGAI NEGEŠTA:
DAR KAŽKAS NEMIEGA — DAR NEGREIT MIEGOS...
MOKYTOJO PIRŠTAI SAŠIUVINĮ SKLAIDO.
KREIVOS RAIDĖS ŽVILGSNIUI POILSIO NEDUOS,
O JUDRUS PIEŠTUKAS BRAUKS MAŽIAUSIĄ KLAIDĄ,
KAD VĖLIAU IŠVENGTUM KIEKVIENOS KLAIDOS!
TU NEUŽMIRŠK PATIES GERIAUSIO DRAUGO,
JIS ATEITIN ATVĖRĖ TAU DURIS.
ŠVIESA LANGE LIG PAT DANGAUS IŠAUGO —
JI IR TOLIAU BUS TAVO ŠVYTURYS!
GAL TU GEOLOGAS, GAL IR KALBININKAS.
MAŽA KUO PASAULY BŪTI TU GALI.
ŠIANDIEN NEUŽMIRŠKI, KAM LIKAI SKOLINGAS
UŽ TĄ PIRMĄ ŽINGSNĮ DIDELIAM KELY!
ŽVAIGŽDĖS AUS KAIP AUDE MARGĄ AUKSO RAŠTĄ.
SĖS RUDUO LIETUTI, O ZIEMA SNAIGES.
JEI LANGE ŠVIESELĖ IMTŲ IR UŽGESTŲ —
TAI ŠIRDY JI NIEKAD, NIEKAD NEUŽGES.

Naujasis Jaunimo Centro priestatas buvo iškilmingai atidarytas š.m. rugsėjo 11 d. Čikagoje. Ši paveikslą sukūrė dail. Magdalena Stankūnienė pagerbti visiems statybos rėmėjams.

DAŽNIAU VARTOKIME "IR", REČIAU "AR"

JUOZAS VAIŠNYS, S.J.

Aišku, čia ne kalbos skyrius, tad ir šituos du žodelius ne kalbiniu požiūriu nagrinėsime. Jie abu geri ir vartotini, bet jų reikšmė skirtinga. Vienas jungia, o kitas skiria. Tad čia ir norėtume visiems priminti, kad visuomeninėje tautinėje ir socialinėje veikloje dažniau vartotume žodelį "ir", o kiek galima vengtume jam priešingo "ar". Taip elgdamiesi, daug rečiau suklystume, daug teisingiau apie viską spręstume ir daugiau pasiektume. Deja, kiekvienas žmogus iš prigimties yra linkęs dažniau vartoti "ar", kartais visai užmiršdamas "ir".

Štai keli pavyzdžiai. Sutikę naują žmogų, mes tuoj savyje keliame klausimus: ar jis geras, ar blogas; ar jis išmintingas, ar kvailas; ar juo galima pasitikėti, ar su juo reikia būti labai atsargiam; ar jis bus mano draugas, ar priešas ir t.t. Taip pat nuolat spaudoje mirga klausimai: ar bendravimas su dabartine Lietuva yra girtinas, ar peiktinas; ar tėvai, leisdami vaikus į jaunimo stovyklą Lietuvoje, gerai daro, ar blogai; ar važiuoti į Vilnių studijuoti, ar ne; ar eiti į iš Lietuvos atvykusių solistų koncertus, ar jų vengti. Ar labiau reikėtų remti Vliką, ar Altą, ar Bendruomenę. Ar yra geresni skautai, ar ateitininkai. Šitokių alternatyviškų klausimų eilę būtų galima dar ilgai tęsti, ir tikrai savo kasdieniniame gyvenime mes juos tęsiame be pabaigos.

Žinoma, į tuos klausimus kiekvienas tuoj duos "neklaidingą" atsakymą, vieną alternatyvos pusę teigdamas, o kitą neigdamas. Kitaip galvojantį laikys neišmanėliu. Bet grėičiausiai neišmanėlis bus jis pats. Buvęs Jungtinių Tautų sekretorius Dag Hammarskjöld 1960 m. vienoje savo kalboje yra pasakęs: "Šių dienų pasaulis, kaip niekuomet pirmiau, yra suskilęs į dvi dalis, kurių kiekviena kitą laiko klaidos įsikūni-

jimu, o save — tiesos įsikūnijimu". Argi būtų galima tai paneigti? Tai yra karti tiesa. Be abejo, kiekviena minėta dalis klysta, bet nežino, kad klysta. Tai galima pasakyti apie kiekvieną žmogų.

Ir kiekvienas žmogus, ir visas pasaulis nėra nei juodas, nei baltas, bet juodos ir baltos spalvos mišinys — pilkas. Kiekvienas žmogus nėra nei velnias, nei angelas, bet jame kartais pasireiškia tai vieno, tai kito ypatybės. Apie įvairius reiškinius mes sprendžiame per greitai, neturėdami pakankamai informacijų ar duomenų. Ką nors į padanges iškelti arba su purvais sumaišyti visuomet yra klaida. Nė vienas žmogus, nė vienas jo veiksmas nėra tobulas, bet ir atrodančiame netobuliausiame dalyke visuomet yra daugiau ar mažiau gėrio, grožio ir tiesos priemaišų.

Iš to, kas čia pasakyta, būtų labai klaidinga daryti išvadą, kad aš niekad apie nieką negaliu spręsti nei savo nuomonės pareikšti, nes visuomet galiu suklysti. Mes galime ir turime spręsti, turime turėti savo nuomonę, bet niekad negalvoti, kad mūsų nuomonė yra vienintelė teisinga, kad mes turime neklaidingumo dovaną, kad visi, kitaip manantieji, klysta. Visuose sprendimuose reikia daug išminties, atsargumo ir tolerancijos.

Kultūringos diskusijos yra labai naudingos. Jos padeda daug dalykų išsiaiškinti. Padeda ne vienam ir savo nuomonę pakeisti. Kai kas labai klaidingai galvoja, kad keisti savo nuomonę yra negarbinga. Tai labai klaidingas galvojimas tų minėtų "neklaidingų" užsispyrėlių, kurie nemato ir nenori matyti tiesos, nes save laiko tiesos įsikūnijimu. Reikia labai apgailestauti, kad mūsų spaudoje labai retai tepasirodo kultūringos diskusijos. Dažniausiai tai yra tik

kito nuomonės visiškai smerkimas ir niekinimas, nepateikiant net jokių protingų argumentų. Dažniausiai tokie asmenys savo pavardės visiškai nedrįsta pasirašyti arba pasirašo niekam nežinomais slapyvardžiais. Tai yra žema ir negarbinga. Tikrai mūsų spaudos lygis pakiltų, jei redaktoriai atsiskųtų dėti tokius anoniminius kitų užsipuldinėjimus ir šmeižtus.

Praktika rodo, kad mums kultūringai diskutuoti ir pagerbti kito nuomonę bus labai sunku išmokti. Vis dėlto reikėtų stengtis. Išmeskime iš galvos tą klaidingą įsitikinimą, kad gali būti teisinga tik viena ar kita nuomonė. Ne, gali būti teisinga ir viena, ir kita. Tai dažnai priklauso nuo to, kokių požiūrių į vieną ar kitą dalyką žvelgsi. Imkime kad ir jau minėtą pavyzdį apie mūsų jaunimo studijavimą Vilniaus universitete. Vieni, tai išgirde, tuoj piestu stoja ir kvailais ar komunistuojančiais vadina tuos, kurie galvoja, kad tai būtų naudinga. Jie yra įsitikinę, kad tiems jaunuoliams tuoj bus į galvas prikręsta visokių komunistinių idėjų ir jie iš ten grįš jau sugadinti. Kiti, kaip ir a.a. prof. A. Salys (žr. šiame numeryje išspausdintą jo kalbą jaunimui), yra visai kitokios nuomonės. Jie mano, kad mūsų jaunimas nėra toks naivus ir negalvojantis, kad per kelis mėnesius ar metus pakeistų jų tėvų ir auklėtojų įdiegtas idėjas kitomis, komunistiškoms. Kur tiesa? Ar čia, ar ten? Manome, kad ir čia, ir ten. Ar ten vykti studijoms bus naudinga, ar kenksminga, gali priklausyti nuo įvairiausių aplinkybių. Tad galime ramiai apie tai pakalbėti ir padiskutuoti, bet neturime vieni kitų smerkti, laikyti žiopliais, nieko neišmanančiais, nes tokiu būdu parodytume tik savo žioplumą ir neišmanymą.

Tikrai jau būtų pats laikas mums visiems susiprasti ir pakeisti savo galvosena bei netinkamus veiklos metodus. Kai kurie save laiko dideliais visuomenės veikėjais dėl to, kad visą savo energiją sueikvoja, ieškodami lietuvių visuomenėje visokių įsivaizduotų agentų ir patsidavėlių. O tokiais jie laiko kaip tik tuos, kurie vienu kitu klusimu yra kitokios nuomonės. Jie šmeižia

juos spaudoje, stengiasi išstumti iš bet kurios lietuviškos veiklos, vengia kaip raupsuotųjų. Tokie naivūs piliečiai turėtų bent kartą suprasti, kad jeigu mūsų visuomenėje yra tų "patsidavusių prieš agentų", tai jie yra užsidėję tokias kaukes, kad niekas nę įtarti neįtaria, kad jie tokie būtų. Jeigu mes būsime vieningi ir nekovosime vieni prieš kitus, tai tokie agentai mums nieko nepakenks. Daugiausia mums kenkia, o priešui padeda kaip tiek tie nelaimingieji "raganų medžiotojai". Turėtų jie daugiau pažvelgti į save, o kitus palikti ramybėje. Tai būtų didžiausias jų pasitarnavimas lietuvybei.

NESUSIPRATIMAS DĖL PASAULIEČIŲ KUNIGYSTĖS

A. RUBIKAS

BAŽNYČIOS MOKSLAS

Mokslo apie pasauliečių kunigystę nesusigalvoja patys pasauliečiai. Apie tai jiems anksčiau vargu ar kas kalbėdavo. Užtenka peržvelgti paskutinių popiežių kalbas dar prieš sušaukiant antrąjį Vatikano susirinkimą: jie nuolatos pabrėždavo hierarchinę kunigystę ir pasauliečių pareigą jai paklusti. Bet Vatikano susirinkiman suvažiavę vyskupai konstitucijoje apie Bažnyčią aptardami, kas būtų vadinamieji pasauliečiai, paaiškino, kad jais yra laikomi "tikintieji, krikštu įjungti į Kristų, virtę Dievo tauta ir savo būdu tapę Kristaus — kunigo, pranašo ir karaliaus — galios dalininkais" (31). Ten, 30-tos pastraipos pradžioje, susirinkimas nurodo, kad "visa, kas buvo pasakyta apie Dievo tautą, lygiu būdu yra taikoma ir pasauliečiams". O kalbėdamas apie Dievo tautą, susirinkimas kalba ir apie jos kunigystę: "Tikintieji Kristų, Dievo žodžiu atgimę ne iš gendancios, o iš negendancios sėklos, ne iš kūno, o iš vandens ir Šventosios Dvasios, tampa išrinktoji giminė,

karališkoji kunigystė, šventoji tauta, išgityje žmonės" (19).

Kaip susirinkimo tėvai aiškina, naujoji Dievo tauta yra mesijinė tauta. Jai Kristus yra davęs uždavinį, misiją "plėsti toliau paties Dievo pradėtą žemėje Dievo karalystę" (9). "Ta mesijinė tauta... yra skiriama būti visiems atpirkimo priemone ir siunčiama į visą žmonių kaip pasaulio šviesa ir žemės druska" (9). Kad ji tą kilnią pareigą galėtų atlikti, "Viešpats Kristus, iš žmonių paimtasis kunigas, naująją tautą padarė karalystę ir kunigus Dievui, savo Tėvui" (10). Dėl to susirinkimas visus tikinčiuosius vadina "šventąja kunigija" (10).

Šito mokslo nėra galima išbraukti iš susirinkimo dokumentų. Bet jį galima nutylėti ar siaurinti, gal iš baimės, kad nesilpnintų hierarchinės kunigystės padėties. Vienas kunigas (lietuvis) šio straipsnio autorių kartą yra klausęs: "Tai kaip, dabar jau kiekvienas pasaulietis galės atsistoti prie altoriaus ir konsekruoti — Mišias laikyti?"

KA REIŠKIA BŪTI KUNIGU?

Naujasis Testamentas, rašytas senąja graikų kalba, kunigui pažymėti vartoja žodį "hiereus". Šventasis Raštas tą žodį vartoja, kalbėdamas ne vien apie Jėzaus Kristaus, bet ir apie visų jį tikinčiųjų kunigystę. Pagal žodyną "hiereus" reiškia asmenį, pašauktą aukoti. Taigi kunigas reiškia aukotoją. Bet aukoti Naujajame Testamente yra pašaukti visi tikintieji, o ne viena kuri jų giminė ar klasė, kaip tai yra buvę Senajame Testamente. Kalbėdamas apie liturginius veiksmus, susirinkimas sako, kad juos atlieka Bažnyčia. O Bažnyčia tai yra "tvarkingai sujungta, vyskupų vadovaujama, šventoji tauta". "Liturginiai veiksmai priklauso visam Bažnyčios kūnui" (šv. Liturgija, 26). Taigi ir Mišias aukoja ne viena hirarchija, bet ir pasauliečiai, visas kūnas.

Bet tada su pagrindu galėtų kas nors paklausti: "Jei ir pasauliečiai yra pašaukti aukoti, jei ir jie yra kunigai, tai kam dar

reikia ypatingų, pateptų altoriaus kunigų?" Anas, jau minėtas, susirūpinęs lietuvis kunigas gal pabūgo, kad pasauliečiai jo vieną dieną nenustumtų nuo altoriaus...

Kai apie Viešpaties altorių susirenka kunigiškoji Dievo tauta, tai čia negalima kelti klausimo, kas yra ir kas nėra kunigas, kas yra ir kas nėra pašauktas aukoti, nes aukoti Viešpats pašaukė visus, visą kunigišką Dievo tautą. Čia galima kelti tik tokį klausimą: kas turi teisę šiam susirinkimui prie altoriaus vadovauti ir konsekruoti?

Ir štai Bažnyčios mokslu tą teisę turi ne visi susirinkusieji, o tik jos tam tikslui deleguoti asmenys, gavę papildomus šventimus (šeštąjį sakramentą). Juk kiekvienai pareigai Kristaus Kūne — Bažnyčioje atlikti reikia ypatingos, išskirtinės Viešpaties malonės. Dėl to Bažnyčia tiems asmenims suteikia atitinkamą sakramentą. Bet tai nereikia, kad jie vieni būtų Naujojo Testamento kunigai — aukotojai. Jie — vyskupai ar jų paskirti kunigai — turi teisę vadovauti eucharistiniam susirinkimui — Viešpaties Vakarienei. Bet tai nereikia, kad kiti būtų atėję tik pasižiūrėti, kaip šie aukoja. Aukoti aukoja visa kunigiška Dievo tauta, bet ji aukoja, vadovaujant vyskupui ar jo paskirtam kunigui. Apie tai Bažnyčia labai aiškiai sako: "Kiekvienas teisėtas Eucharistijos atnašavimas yra vadovaujamas vyskupo" (Bažnyčia, 26) ar jo paskirto pagelbininko.

Koks čia yra vyskupų vaidmuo? Vyskupai ir jų paskirti kunigai, kaip moko susirinkimas, "sudabartina ir pritaiko vienintelę Naujojo Testamento auką — auką Kristaus, atidavusio save Tėvui kaip vienkartinę, nesuteptą atnašą" (ten pat, 28). Tas sudabartinimas įvyksta per konsekraciją. Tai matyti kad ir iš trečiosios eucharistinės maldos mišiole. Prieš pakylėjimą kunigas visų vardu sako: "Nuolankiai tave, Viešpatie, meldžiame: teikis šias atnašas, kurias tau paaukojame, Šventosios Dvasios veikimu pašventinti, kad jos taptų Kūnu ir Krauju tavo Sūnaus, mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, kurio įsakymu šias paslaptis švenčiame". Konsekracijos dėka duona ir

vynas tampa Kristaus kūnu ir krauju. Po jos eina tokia malda: "Minėdami, Viešpatie, tavo Sūnaus išganingąją kančią, stebuklingą prisikėlimą ir įžengimą į dangų bei laukdami jo antrojo atėjimo, dėkinga širdimi aukojame tau šią gyvą ir šventą auką".

Susirinkimo tėvai, aptardami prie altoriaus esančio kunigo pareigas bei užduotį, moko, kad "hierarchinis kunigas savo turima šventąja galia formuoja ir valdo kunigiškąją tautą; atstovaudamas Kristaus asmeniui, jis paverčia dovanas eucharistine auka ir atnašauja ją visos Dievo bendruomenės vardu. O tikintieji savo karališkąją kunigystę Eucharistiją drauge aukoja" (t.p. 10). Žodžiai "bendruomenės vardu" pasako, kad atnašavimas nėra vieno hierarchinių kunigų reikalas ar privatus veiksmas. Tai aiškino Pijus XII enciklikoje "Mediator Dei". Dėl to eucharistinė malda (prieš ir po pakylėjimo) yra suredaguota ne vienskaita, o daugiskaita, nors ją kalba tik konsekruojantis kunigas: "meldžiame, aukojame, minime, dėkojame". O prieš prasidedant eucharistinei maldai, jis taip kreipiasi į susirinkusiuosius: "Melskitės, broliai, kad Visagalis Dievas Tėvas maloniai priimtų mano ir jūsų auką".

AR HIERARCHINĖ KUNIGIJA YRA TARPININKĖ?

Aukoti Dievui Tėvui gyvybės duoną ir išganymo taurę pasauliečiai gali tik tada, kai yra kas duoną ir vyną Kristaus kūnu ir krauju paverčia, kai yra kas, Bažnyčios igaliotas, Viešpaties Vakarienei vadovauja. Bet ar tie vadovai, hierarchiniai kunigai, kartu ir tarpininkauja tarp Mišioms susirinkusių žmonių ir Dievo? Ar jie gali atsištoti tarp Dievo ir tikinčiųjų ir tuo pačiu virš tikinčiųjų? Vatikano susirinkimas sako: "Vyskupai su jiems padedančiais kunigais ir diakonais perėmė tarnavimą bendruomenei" (Bažnyčia, 20). Jeigu hierarchinė kunigija viena teaukotų, tada ji galėtų vadintis tarpininke. Bet tada ji savaime stumtų pasauliečius, kaip nebylius žiūrovus, į pasyvumą. Bet tokiai laikysenai susirinkimas priešinasi sakydamas: "Bažnyčia uoliai rū-

pinasi, kad krikščionys nebūtų tarsi svetimi arba nebyliai šios tikėjimo paslapties žiūrovai, ... kad aukodami skaisčiąją atnašą ne vien kunigo rankomis, bet ir jie patys drauge su kunigu, išmoktų aukoti save pačius ir diena iš dienos, Kristaus tarpininkaujami, vis tobuliau jungtųsi su Dievu ir tarp savęs" (Šv. Liturgija). Iš šitos citatos, iš žodžių "Kristaus tarpininkaujami", matyti, kad tarpininku tarp eilinių tikinčiųjų ir Dievo yra ne hierarchiniai kunigai, o pats Kristus. Tarpininko reikia abiem Naujojo Testamento kunigijom, ne vien bendrajai, bet ir hierarchinei. Tai atitinka šventojo Rašto mokslą: "Vienas tarpininkas tarp Dievo ir žmonių, Žmogus, Kristus Jėzus, jis pats save davė atpirkimą už visus, — liudijimą savu laiku, kuriam aš esu paskirtas skelbėjas ir apaštalas" (1 Timot. 2, 5-7). Net ne apaštalas Paulius savęs nelaikė tarpininku, o tik vienintelio Tarpininko Jėzaus Kristaus skelbėju bei apaštalu. Dėl to kiekvienas, kuris šiandien save laikytų tarpininku tarp tikinčiųjų ir Dievo, ne tik prasilenktų su šventojo Rašto mokslu, bet kartu skleistų apie save nesveiką, kitus į pasyvumą stumiančią sampratą. Tik tada, kai altoriaus kunigas pasijunta tarpininku tarp Dievo ir tikinčiųjų, jis pradeda Mišias tvarkyti savo nuožiūra, mažai atsižvelgdamas į kunigiškosios Dievo tautos reikalus (ilgą laiką jis taip ir darė, Mišių maldas visų vardu kalbėdamas jam vienam suprantama lotynų kalba). Juk jeigu prie altoriaus stovįs asmuo yra tarpininkas, tai kodėl jis vienas negalėtų šventadieniais ir aukoti? Juk Senojo Testamento Mozė irgi vienas kalbėdavosi su Dievu, palipęs ant kalno. Tad kam reikėtų šventadieniais žmones varyti bažnyčion, grasinant sunkia nuodėme už nedalyvavimą, kai ten laikomos Mišios? Atsakymas labai paprastas: jie neatliktų savo kunigiškosios pareigos — aukoti gyvą ir šventą Naujojo Testamento auką.

PRIPAŽINTI KITŲ DOVANAS

Ši straipsnį rašančim dar nėra tekę sutikti pasauliečio, kuris, išgirdęs apie visų tikinčiųjų bendrąją kunigystę, būtų veržę-

sis prie altoriaus konsekruoti. Pasauliečiai nėra tokie naivūs. Bet tenka sutikti daug apatijon patekusių ar tokiais auklėtų pasauliečių, kurie, tiesa, užprašo laikas nuo laiko Mišias, ypač giminaičiui mirus, bet, kurių nuomone, jiems patiems užtenka pasirodyti Viešpaties Vakarienėje tik per Kalėdas ir Velykas. Šiaip jau jie ten viską palieka papirjų ar vienuolių kunigams — tai esą anų biznis. Ar nėra jie iš dalies aukos tos sampratos, kad altoriaus kunigai yra tarpininkai tarp tikinčiųjų (ar pusiau tikinčiųjų) ir Dievo? Jeigu jiems niekas nekalba apie jų karališkąją kunigystę arba ima ją siaurinti, norėdami pakelti hierarchinę, tai aišku, kad eilinio tikinčio sąmonėje jo kunigiškosios pareigos pajautimas ima blukti. Vienais įsakymais ar grasinimais čia nedaug ką pasieksi. Šiandien žmogus tuojau klausia: dėl ko, kokia to visko prasmė, kam čia būtinai reikia manęs?

Siaurindamas pasauliečių kunigystę ar ją nutylėdamas (o gal net pašiepdamas), jokių būdu nesustiprinsi hierarchinės, o priešingai — ją vesi į beprasmybę, nes ji yra ne tarpininkaujančioji, o tarnaujančioji kunigystė. Ji tarnauja Kristaus kūne — Bažnyčioje, kurią sudaro visi. Taigi mes čia turim reikalo su dviem kunigystėmis, su visų tikinčiųjų bendrąja ir su hierarchine arba tarnaujančia. Iš šių dviejų susideda Bažnyčia, jos abi savo būdu dalyvauja vieno Tarpininko — Kristaus — kunigystėje. Tos dvi kunigystės, aišku, skiriasi viena nuo kitos. Tačiau Bažnyčios mokslu "jos yra viena kitai skirtos ir abi savo būdu dalyvauja vienoje Kristaus kunigystėje." Taip moko Vatikano susirinkimas (Bažnyčia, 10). Jos abi yra Viešpaties norėtos, abi jo paties įvestos. Tik jom abiem pilnai išsiskleidžiant, Bažnyčia tampa pajėgi atlikti savo uždavinį pasaulyje. Susirinkimo tėvai sako, jog jie, kaip pašvęsti ganytojai, žino, "kad jie patys nėra vieninteliai asmenys, kuriems Kristus pavedė visą Bažnyčios misiją — išganyti pasaulį; priešingai, jų kilnūs uždavinys yra taip ganyti tikinčiuosius ir taip pripažinti jų pagalbą bei ypatingas dovanas, kad visi savo būdu sutartinai varytų bendrą dar-

bą" (t.p. 30). Tarp tų dovanų yra ir jų, pasauliečių, bendroji kunigystė. Ją siaurinti, tyloomis apeiti ar nuvertinti yra didelis nesusipratimas.

Aišku, kad paskutinių šimtmečių katekizmai arba mažai arba visai apie pasauliečių kunigystę nekalbėjo. Bet tam buvo ir pagrindo. Po Reformacijos buvo pavojun atsidūrusi hierarchinė kunigystė, nes ji buvo puolama. Katalikų teologai laikė savo istoriniu uždaviniu ją be paliovos pabrėžti bei jos reikalingumą įrodinėti. Tai buvo Bažnyčios "karo stovio laikai", kada ji, kovodama su reformatoriais, buvo nuėjusi "į apkasus". Hierarchinė kunigystė buvo ginama Bažnyčios raštuose, pamoksluose, katekizmuose.

Bet šiandien laikai jau keičiasi. Bažnyčia išėjo iš apkasų. Krikščionys, atrodo, jau paliovė kovoje vieni su kitais. Užtenka tik prisiminti Atenagoro, Ramsey ir kitų susitikimus su popiežium. Jie pajuto atsakomybę prieš Dievą už nekrikščionišką pasaulį. Bet pasaulį krikščioninti yra milžiniškas uždavinys ir toli gražu ne vienai hierarchijai įvykdyti. Dėl to šiandien sakoma, kad išmušė pasauliečių valanda. Jie, būdami kaip tik pasauliečiai, turi perkeisti, pašventinti pasaulį. Tai vadinamasis "consecratio mundi" (pasaulio pašventimas), apie kurį kalbėjo Pijus XII. Bet tam uždaviniui vykdyti reikia daug vidinės energijos, daug dinamizmo. Jis kaip tik slypi pasauliečių kunigystėje. Juk kunigų niekas nėra pats sau, o vien dėl kitų. Kunigo sąmonė yra mesijinio žmogaus sąmonė, žmogaus, kuris žino, kad jis yra pašauktas ne vien savo "dūšią" išganyti, bet pasaulį (savo aplinką) sukrikščioninti.

Pasauliečiai kunigo nuo altoriaus nenuvargs. To jie nė nebando. Bet ar nėra pavojaus, kad altoriaus kunigas atpratintų nuo altoriaus pasauliečius, neturėdamas sąmonės, kad jis čia stovi kunigiškosios Dievo tautos vardu?

Tas yra geras kunigas, kuris gyvena pagal savo pamokslus.

Shakespeare

KATAKOMBŲ BAŽNYČIA LIETUVOJE

(Iš tik ką išėjusios Mato Raišupio knygos "Dabarties kankiniai")

Iš surinktų faktų sužinome, kad, raudonajai armijai antrą kartą okupavus Lietuvą, maždaug trečdalis Lietuvoje pasilikusių kunigų buvo ištremti į Sibirą. Jie ten turėjo pereiti dygų vergų kelią, kaip visi kiti tremtiniai, kartais prižiūrėtojų dar labiau engiami, o saugumo organų dar stipriau sekami, žinant, kad jie kunigai, kad jų autoritetas masėse didelis. Vysk. V. Brizgio žiniomis, jau pirmoje sovietinėje okupacijoje Lietuvoje buvo suimti net 152 kunigai. Tuometinė NKVD iš jų reikalavo pažado šnipinėti kunigams pažįstamus žmones, net ir savo vyskopus. Iš tų 152 suimtųjų kunigų pasirašė 12 ir tik 3 yra davę nereguliarių pranešimų. Jei 1941 m. daugelį lietuvių kunigų nuo Sibiro tremties už nepasirašymą šnipinėti išgelbėjo staiga kilęs vokiečių-sovietų karas, tai antrojoje okupacijoje Lietuvoje pasilikusius kunigus vėl susirado sugrįžę sovietinio saugumo organai. Kai kuriose parapijose savo rankas prikišo ir vietiniai komunistėliai, vėl iš naujo kunigus prievartaudami. Šį kartą nepasirašiusiems šnipinėti pasigailėjimo jau nebebuvo.

Antrojoje okupacijoje sovietinė valdžia pradėjo dar ir naują kunigų terorizavimo būdą: šaukti juos į saugumą ir reikalauti steigti schizmatinę bažnyčią, nepriklausomą nuo Romos. Ne vienas atsakiusiųjų tai daryti buvo kankinamas saugumo požemiuose bei kalėjimuose, vėliau išvežtas į Sibirą lėtam sunaikinimui.

Dėl to Stalino viešpatavimo metais Sibiro anglių kasyklose, miškuose prie Šiaurės ledjūrio, plačiose tundrose išmėtytuose tremtinių-vergų stovyklų barakuose išaugo ir Katakombų Bažnyčia, įsikūrė slaptos lietuvių ir kitų tautų katalikų parapijos, daugeliu atvejų aptarnaujamos lietuvių kunigų - tremtinių. Tos slaptos parapijos eilėje Sibiro vietų dar gyvavo ir 1970 m., nors

dažnai sovietinio saugumo iššifruojamos ir išblaškomos. Kai tai įvyksta, jos vėl atskuria kurioje nors kitoje vietoje, nes, ir 25 okupacijos metams praėjus, anapus geležinės uždangos dar yra daug pasišventusių kunigų, kurie, iš vietos į vietą mėtomi bei vėtomi, keliauja per plačiąją Sovietų Sąjungą, ieškodami ten išlikusių lietuvių ir kitų katalikų tremtinių ir teikdami jiems religinius patarnavimus. Tai nušvies eilę gyvų pavyzdžių.

Kiek sunkiau bus nušviesti lietuvių kunigų-tremtinių veiklą Sibiro vergų stovyklose Stalino valdžios metais ir apskritai lietuvių tremtinių dvasinę būklę, nes laiškuose iš Lietuvos ar Sibiro, prisibijant okupantų cenzūros, apie tai vengiama prisiminti. Bet čia mums į pagalbą ateina svetimtaučiai, kurie su lietuviais yra vergavę Sibiro stovyklose, o vėliau, grįžę į laisvuosius Vakarų, savo išleistuose veikaluose atvirai prabilę apie Vorkutos, Krasnojarsko, Novorilsko, Karagandos ir kitų vergų stovyklų pragarą. Jų veikaluose, kaip šviesūs veikėjai, ne kartą vaizduojami lietuviai vyskupai (Reinys, Matulionis, Ramanauskas), lietuviai kunigai ir apskritai visi tikintieji, kurie, vos radę valandėlę laisvo laiko, Sibiro pragare susirinkdavo Mišių aukai, maldai, priimdavo sakramentus iš kunigų-tremtinių rankų. Tuos mūsų brolių tremtinių epizodus, liudijančius jų ištikimybę Kristui ir Lietuvai, taip pat bandysiu įglauti šio skyriaus lapuose.

Kaip buvo terorizuojami lietuviai kunigai pirmojoje sovietinėje okupacijoje, idomių epizodų randame vysk. V. Brizgio atsiminimuose:

"Patilčių klebonas J. Danielius buvo kažkam pakviestas į apskritį. Nuvažiavo ir negrįžo, tarnas tik arklius parvažiavo. Sugrįžo klebonas po kelių savaitių labai suvargęs. Pasirodo, kad buvo paimtas į sau-

gumą, smarkiai išbartas už kažkokį anti-revoliucinį veikimą, prigrasintas sušaudyti. Tačiau sovietų valdžia esanti labai kultūringa, ji ir nusikaltusiam duodanti progos pataisyti savo klaidas. Dėl to ir klebonui buvo pasiūlyta pasirašyti pasižadėjimas šnipinėti savo parapiečius ir kaimynus kunigus. Klebonas, žinoma, atsisakė. Nugrūdo į kalėjimą. Per kelias savaites beveik kas naktį vis tuo pačiu reikalu čekistų kalbinamas, bet neprikalbinamas, galutinai gavo pasirašyti paslapties saugojimo pažadą ir buvo paleistas.

Vikaras G. buvo pakviestas vienas iš pirmųjų — dar 1940 m. rugsėjo pradžioje. Pagavo jį gatvėje netoli bažnyčios ir be kepturės, be apsiausto, viena sutana, nugabeno į miliciją. Pirmiausia jis buvo smarkiai išbartas už savo santykius su moksleiviais, su jaunimu, prigrasintas, kad už savo veiklą pagal sovietinius įstatymus jis turės būti sušaudytas. Bet ir jam buvo padarytas malonės pasiūlymas: bendradarbiauti, ir už tai bus užmiršti visi jo praeities antirevoliuciniai nusikaltimai, bus mokamas geras atlyginimas, o jei ne, — kalėjimas, teismas su sprendimu — kulka į pakaušį. Bendradarbiauti kunigas atsisakė:

— Na, tai į kalėjimą, — sušuko tardytojas.

— Leiskit sugrįžti į kleboniją ir kepturę pasiimti, — juokaudamas prašo kunigas.

— Nereikia!

— Tai bent brevijorių.

— Nė to negausi! — nusikeikdamas rėkė rusas.

Praėjo valandėlė. Kunigas klausia tardytoją:

— Tai ar jūs mane vešite, ar ne?

— Negalim surasti laisvo taksi.

— Nežinot, kur ieškoti. Eiva kartu, aš surasiu, — pasisiūlo kunigas.

Tardytojas, smarkiai išsikeikęs ir vėl prigrūmojęs, siūlo kunigui pasirašyti pasižadėjimą bendradarbiauti. Bet tas griežtai atsisako. Tada tardytojas pareikalavo, kad jis niekam nepasakotų apie įvykį ir pasikalbėjimo turinį. Prigrasinęs kalėjimu, išsiuntimu į Rusiją, kunigą paleido.

Taip pat pirmosiomis bolševikų okupacijos savaitėmis kunigas Š. buvo pakviestas atvykti į vietos miliciją susipažinti su dažkokiais dviem ponais, atvykusiais iš Tauragės. Vienas tų ponų buvo civiliniais drabužiais, o antras — čekisto uniforma. Apie šią pažintį pats kunigas vėliau šitaip parašė:

“Kiek pasidomėjęs biografinėmis žiniomis ir gyvenimo sąlygomis, vienas jų sako:

— Žinai ką, jaunas esi. Gyvenimas prieš akis. Mes tau duosim gerą vietą, gerą atlyginimą.

— Gerai, jei tik darbas bus suderinamas su mano pareigomis... Ką aš turėsiu daryti?

— A vot, tamsta aiškinsi žmonėms, kad dabar prie bolševikų daug geriau gyventi, negu buvo pirmiau. Mums praneši, kas kėsina prieš raudonąją armiją.

— Na, žmonės patys turi protą ir suprantą, kada buvo geriau. O žmonių minčių pranešinėjimas yra nesuderinamas su mano pareigomis.

— Kas ne su mumis, tas prieš mus. Kokį darbą duodame, tokį turi dirbti, — sušuko čekistas.

— O jeigu man lieptumėt akušerija užsiimti, ar ir tada turėčiau klausyti?

Abu bolševikai nusišypsojo. Paskui čekistas daužė kumštimi stalą šaukdamas:

— Mes tave priversime klausyti! Turėsi dirbti!

— Ne, veidmainiauti nepriversite.

Rusas išsitraukė revolverį ir liepė apsiūstyti: arba priimti pasiūlymą, arba kulka į kaktą. Kunigas nieko neatsakė. Čekistas, palaukęs, liepė jam stoti ir eiti į automobilį.

— Kur mes važiuosime? — paklausė kunigas.

— Nesvarbu. Pakelėj kaip šunį nudėsiu, — iškošė pro dantis rusas, laikydamas rankoj revolverį.

Susėdę visi į automobilį, išvažiavo. Pavažiavus kelis kilometrus, automobilis sustojo.

— Ar apsigalvojai? Dar gali, — sako rusas ir pro automobilio langą apsidairo

po apylinkę, dėdamasis ieškas patogios vietos, kur galėtų kunigą nušauti.

Panašių sustojimų buvo keliolika. Temsant atvyko į NKVD būstinę Tauragėje. Tamsiais laiptais pro ginkluotus sargybinius kunigą nuvedė į antrą aukštą. Čia prisistatė didelio ūgio enkavedistas, kuris kunigui išdrožė smarkų pamokslą. Kaišiodamas jam prie veido kumštį, nusikeikdamas čekistas numykė:

— Kas ne su mumis, tas prieš mus... Į kalėjimą!

Čia pat prisidėjo dar trys čekistai ir ėmė visi primygtinai reikalauti, kad kunigas pasižadėtų bendradarbiauti. Bet kunigas atsikalbinėjo.

— Stok! Rankas aukšty! Prie sienos! — įdūkęs čekistas griebė kunigą už krūtinės, perplėšė sutaną, ištraukė kelias sagas. Padarė kratą. Atėmė laikrodėlį, tuščią portsigarą ir du litų pinigų. Paskui tamsiais koridoriais nuvedė į kitą kambarį, pasodino ant kėdės, įsakė ramiai sėdėti ir apsigalvoti. Šalia pastatė čekistą, įsakydami jam, jeigu kunigas pasijudintų, nušauti jį vietoje.

Kas pusvalandis pas kunigą įeidavo vis naujas čekistas, duodavo jam kelis nereikšmingus klausimus, o baigdamas visuomet klausdavo vis to paties klausimo: "Ar jau apsigalvojai?"

— Ką gi pagaliau aš turėsiu jums išdavinėti, lietuvius ar žydus? — paklausė vieną iš jų kunigas, matydamas, kad jį saugojęs čekistas buvo labai žydiškos išvaizdos vyras.

— Nesvarbu. Visus antirevoliucionierius.

Taip prabėgo kelios valandos. Kunigą nuvedė atgal į tą patį kambarį, kuriame vyko pirmasis pasikalbėjimas. Čia vienas čekistas bandė švelniais žodžiais kunigą prikalbinti į darbą. Jis kalbėjo lietuviškai. Tačiau jam kunigas pasakė stiprų pamokslą, išvadindamas jį begėdžiu, tautiečių išdaviuku, budeliu ir pan. Jis klausėsi akis žemyn nuleidęs ir gale tik tiek pasakė: Nesikarščiuk, nesikarščiuk.

Kunigui dar tebetęsiant savo pamokslą, įėjo čekistas rusas. Prie ruso pasijutęs ar

bent dėdamasis drąsesnis, kunigą kalbinęs čekistas sušuko:

— Pasirašyk, arba važiuosi į ten, iš kur daugiau nebegriši, — ir parodė ranką į rytus.

Kunigas, keldamasis nuo kėdės, ramiai atsakė: — Gera, važiuosiu į jūsų plačiąją tėvynę.

— Ką jis pasakė? — paklausė rusas.

Išgirdęs rusas giliai atsiduso, paėmė atviruko didumo popierių, drebančiomis rankomis kažką parašė ir padavė vertėjui perskaityti lietuviškai. Tai buvo reikalavimas laikyti paslaptį, apie ką buvo kalbėta ir kaip buvo elgtasi. Reikalavo kunigą po šiuo tekstu pasirašyti. Lapą, ant kurio reikalavo pasirašyti, kad bendradarbiaus, kunigo akyse sudegino. Gražino kunigui atimtus daiktus ir vėl liepė vykti namo. Kunigas paprašė pinigų nusipirkti autobuso bilietą, nes pats turėjo tik du litus. Tačiau čekistai jam pinigų nedavė, teisindamiesi turį tik rusiškų rublių, kurie Lietuvoje tada dar nebuvo vartojami..."

Kaip matome iš šių vysk. V. Brizgio surinktų autentiškų pavyzdžių, areštuoti lietuviai kunigai laikėsi tikrai drąsiai, nepaisydami, kas su jais atsitiks. Tokių didelės drąsos pavyzdžių dar yra ir daugiau užrašyta vysk. V. Brizgio atsiminimuose:

"Ažuolų Būdos klebonas Klemensas Pusdešris buvo pašauktas į Marijampolės apskrities NKVD. Nežinau, kokio rango čekistas, pasisodinęs prieš save kunigą, pats sėdėdamas kitoj pusėj rašomojo stalo, pradėjo šlykščiai plūsti ir biauriai rusiškai keiktis. Kunigas žiūri į čekistą su užuojauta ir linguoja galvą.

— Ko taip spoksai? — surinka čekistas.

— Nagi žiūriu ir galvoju, ką padaro iš žmogaus bedievybė. Prisimenu prieškarinius rusus: geraširdžiai, žmoniški. Keiksmiškai buvo daugiau chuliganų savybė. O dabar štai pats esi aukštas valdininkas, mane inteligentą oficialiai pakviete į savo įstaigą ir, eidamas tarnybos pareigas, taip šlykščiai plūstiesi.

Rusas susigėdo, pakeitė toną ir toliau kalbėjo žmoniškai.

Klebonas J. Čepėnas buvo pagrobtas kelyje ir uždarytas Kauno kalėjime. Jį kaltino, kad vienai nepažįstamai moteriai davęs 40,000 egzempliorių proklamacijų, liepdamas jas išbarstyti gatvėje. Tardomas kunigas čekistus vykusiai suriesdavo, paaiškindamas, koks kvailas yra jų prasimanymas. Vieną kartą tardomasis buvo šlykščiausiais žodžiais plūstamas. Kunigas tada jiems atsakė:

— Nežinau, už ką mane taip plūstate. Mane tardė ir rusų caro žandarai, kuriuos jūs patys laikote nekultūringais, tačiau jie buvo daug mandagesni, negu jūs dabar.

Tolimesniuose tardymuose, nieko iš kunigo neišgaudami, čekistai tiek įpyko, kad vienas, sugriebęs jį už švarko atlapų, taip pradėjo tąsyti, jog išbyrėjo visos švarko sagos. Kunigui į čekistą piktaai pažiūrėjus, čekistas metė jam į akis degantį popirosą. Įsikarščiavęs kunigas šoko prie čekisto, pakeltu balsu prikaišiodamas jo gyvulišką elgesį.

— Tu manęs neerzink! — šaukė kunigas. — Mirti aš nebijau. Pats būdamas jaunas, kankini ir tyčiojies iš žmogaus, sulaukusio 60 metų amžiaus. Aš visą savo gyvenimą dirbęs, štai dabar nekaltas kalėjime. Tu taip pat nesi garantuotas, kad nesulauksi kalėjimo ir bado. Juo labiau, kad esi akiplėša.

Kunigas griebė čekistą už krūtinės, bet tas pašoko atbulas ir griebėsi už revolverio.

— Jei aš numirsiu, tai nekaltai už tiesą, o tu būsi niekšas, nes būsi nužudęs nekaltą žmogų! — šaukė kunigas.

Įsikarščiavęs griebė kėdę ir, kaip plunksną iškėlęs, šoko prie čekisto:

— Tuojau sutriuškinsiu kiaušą! Net smegenys ant sienos išstriks!”

Šis atsitikimas, kunigui rodant nepaprastą drąsą, baigėsi laimingai. Bet visgi 24 lietuviai kunigai pirmosios bolševikų okupacijos metais buvo ilgesnį laiką kalinti. Iš jų karo pradžioje 18 išsilaisvino, 6 dingo be žinios (išvežti arba sunaikinti), šeši kunigai buvo išvežti į Sibirą, o, karui prasidėjus, rasta bolševikų nužudytų 16 kunigų lavonai.

Apie pirmojoje bolševikų okupacijoje kalintų kunigų likimą dar yra užuominų vysk. V. Brizgio atsiminimuose:

“Sasnavoje vietos padaužos pagrobė mišininką J. Bružiką, SJ, ir atvežę uždarė Marijampolės kalėjime. Išsėdėjo žmogus 9 mėnesius be jokio tardymo, visų užmirštas. Pirmą kartą bendrų asmens žinių buvo paklaustas tik po 9 mėnesių, 1941 m. birželio 21 d. Kitą dieną prasidėjo karas ir taip išėjo iš kalėjimo, visai netardytas ir niekuo nekaltintas. Nepaisant visokiausių pastangų, per visą laiką niekam nepavyko sužinoti, kur grobikai jį buvo dėję. Suprantama, kad niekas negalėjo jam nusiųsti pinigų, rūbų ar maisto, o be pagalbos iš laisvės bolševikų kalėjime ir ramiais laikais gyventi buvo neįmanoma.

Panevėžyje 1941 m. vasario 18 d. vakare grįžtantį iš kun. Narbuto į savo butą kun. Didžioką prie katedros šventoriaus vartų pagrobė būrys civilių. Nors iš pasikalbėjimo tuo reikalu vysk. V. Brizgio su NKVD komisarų Guzevičium paaikškėjo, kad komisaras apie įvykusį kunigo pagrobimą yra gerai painformuotas, bet visi pasiteiravimai milicijoje, čekoje ir kalėjime nedavė jokių rezultatų. Kunigas kaip į vandenį įpuolė. Vienas panevėžietis kalėjimo tarnautojas sakosi matęs kun. Didžioką Panevėžio kalėjime, bet kokių nors tikslesnių žinių apie tolimesnį jo likimą ir šiandien dar nėra. Kunigo pagrobikų niekas netardė, kam jie kunigą pagrobė ir kur padėjo.

Panašiai yra įvykę su Eržvilko klebonu kun. A. Petraičiu ir jo vikaru kun. S. Buteikiu. Juodu buvo pagrobti kelyje. Kun. A. Petraitis, miręs Čikagoje 1955 m., yra vienas iš laimingųjų, išlikęs gyvas kalinių šaudyme prie Cervenės. Kun. Buteikis iš kalėjimo išėjo pamišęs ir po metų mirė. Pamišo jis po 20 dienų kankinimų Kauno kalėjimo karcериuose. Panašiai buvo pagrobti kun. dr. Čepėnas, kun. dr. P. Petraitis ir kiti. Į toki elgesį valdžios organai nereaguodavo...”

Tai vis gyvi vaizdai iš pirmosios okupacijos Lietuvoje, kaip bolševikai terorizavo ir kankino Kristaus Bažnyčiai ir lietuvių

JO LANGE ŠVIESELĖ JAU UŽGESO

(Kelios mintys iš pamokslų, pasakytų a.a. prof. Antano Salio laidotuviuose ir jo minėjime Dainavos Mokytojų savaitėje)

JUOZAS VAIŠNYS, S.J.

Kai iš aukštai pakilusio lėktuvo žvelgi į žemę, tai viskas joje atrodo taip menka ir maža: namai — lyg mažos dėžutės, automobiliai — lyg siaurais takeliais rėplioją vabaliukai, o žmonių visiškai negalima įžiūrėti. Pagalvoji tada, koks menkas yra žmogus, kokie maži ir jo rūpesčiai, planai, pastangos. Kaip maži ir menki visi tie dalykai, dėl kurių jis dažnai tiek vargsta, kan Kinasi, net naktimis nemiega. O vis dėlto tas mažutis žmogelis, toji menkutė žemės dulkė turi savyje kažką didžio, nepaprasto. Žmogus nuskrenda net į kitas planetas, tyrinėja erdves, vieną po kitos atidengia vis nuostabesnes visatos paslaptis. Tad ar nėra aišku, kad tame mažutyje trapiame kūnelyje slepiasi didi, galinga dvasia?

Žvelgiant šiandien į karstą, kuriame guli tik menki to didelio žmogaus žemiški palaikai, ateina mintis, kad jeigu jis dabar atsikeltų ir nebūtų toks kuklus, koks visą gyvenimą yra buvęs, tai su senovės poetu Horacijum galėtų pasakyti, kad savo nuveiktais darbais pasistatė sau paminklą, tvirtesnę už varį, aukštesnę už Egipto piramides, kurio nei audros neištengs sugriauti, nei lietūs sugraužti, nei ilga amžių eilė sunaikinti. Savo kilniu pavyzdžiu, savo nuoširdžiai krikščioniška dvasia, savo lituanistiniais darbais jis švies ateinančioms kartoms, kaip visuomet švietė savo artimiesiems, savo draugams, savo studentams.

tautai ištikimus kunigus. Antrą kartą sugrižę į Lietuvą, jie dar platesniu mastu ėmėsi šantažo ir teroro priemonių, ir štai dėl ko net trečdaliui Lietuvos kunigų vėl teko pereiti kalėjimus ar atsidurti Sibiro vergų stovyklose, o ne vienam jų ten ir kaulus paguldyti.

Kai jis apsirgo, gydytojai ir artimieji žinojo, kad ši liga nepagydoma, kad jo dienos suskaitytos, bet nuo jo visa tai kruopščiai slėpė, bijodami, kad jis nenusimintų, nesikankintų, nesijaudintų. Ir nuostabu — kai jis vis dėlto apie savo artėjančią mirtį sužinojo, visiškai ramiai šią žinią priėmė, visai nesijaudino, jam nebuvo reikalinga kitų paguda ar suraminimas — jis ramino ir guodė kitus: savo žmoną, dukrą, gimines. Jis tikėjo, kad mirtis nėra gyvenimo pabaiga, o tik gimimas gražesniai, nesibaigiančiam gyvenimui. Gal jis prisiminė ir mišių prefacijos prasmingus žodžius: "Tavo ištikimiesiems, Viešpatie, gyvenimas nesibaigia, o tik keičiasi, ir, šios žemės laikinajam būstui suirus, jie danguje atranda amžinąją buveinę". Gal jį guodė ir Marijos Pečkauskaitės "Sename Dvare" užrašyta mintis apie mirtį: "Ak ne, mirtis nėra baisi. Tai juokas, pasislėpęs už ašarų; džiaugsmas už sopulių; tai balžiedžio žiedas po sudžiūvusiais lapais".

Žinodamas, kad jau teliko gyventi kelios dienos, jis pats tvarko savo laidotuvių reikalus: pageidauja, kad jos būtų kuklios, nurodo, kas turi kalbėti, prašo, kad nebūtų eikvojami pinigai greit nuvystančioms gėlėms, bet kad būtų įsteigtas stipendijų fondas lituanistiką studijuojančiam jaunimui. Artimieji ir giminės stengėsi jo norus įvykdyti.

Prieš mirtį dar jis buvo spėtas nufilmuoti. Į juostelę įkalbėjo paskutiniuosius lietuvių visuomenei, o ypač jaunimui, skirtus žodžius. Tai buvo lyg jo mums paliktas testamentas. Atrodo, jog didžiausias jo troškimas buvo, "kad šeimos išlaikytų gyvą lietuvių kalbą ir perduotų ateinančioms kartoms". Jis liūdi, kad išeivijos lietuvių jaunimas nestudijuoja lietuvių kalbos. Labiau

ja domisi tik svetimtaučiai. Jis prašo Dievą, kad įvyktų stebuklas ir atsirastų koks nors kalbininkas iš mūsų jaunimo! Vienintelė paguoda, kad Lietuvoje daug kas studijuoja lietuvių kalbą, kad ten priauga vis daugiau ir daugiau jaunų kalbininkų. Tik vėl su širdgėla jis išreiškia savo baimę, "kad tik šiaurūs rytų vėjai neužgesintų tos lietuviškosios ugnies". Savo testamentinius žodžius baigia Jablonskio posakiu: "Maža garbė svetimomis kalbomis kalbėti, didi gėda savosios gerai nemokėti!"

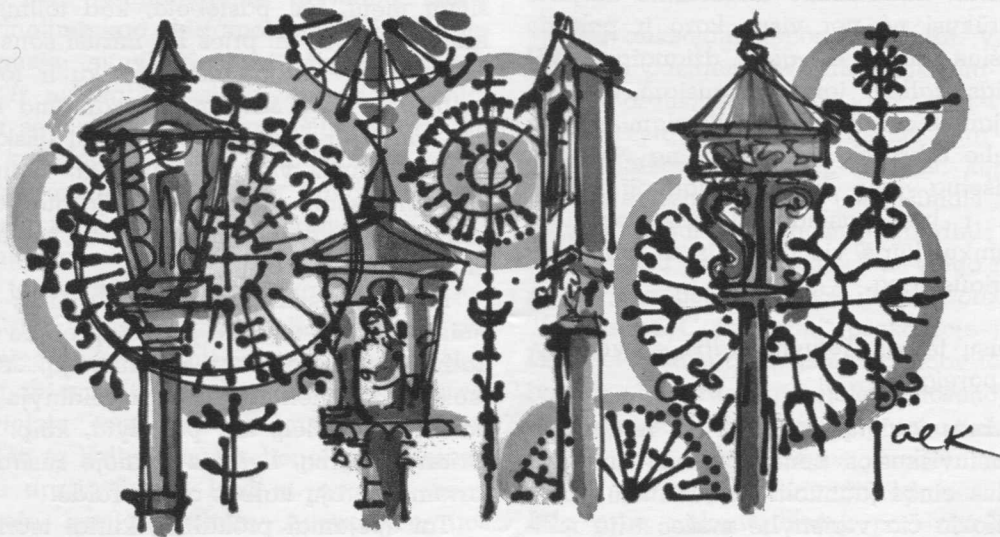
Šis mūsų žymus kalbininkas baigė savo žemiškąją kelionę. Lyg estafetės bėgikas, puikiai perbėgo jam skirtą distanciją ir dabar perduoda gairę kitiems — mūsų jaunimui. Tikėkimės, kad jaunimas savo uždavinį supras ir savo buvusiojo mokytojo neapvils.

Bendravimo su Lietuva klausimu jis turėjo savo aiškią, subrendusią nuomonę. Profesijos tikslais jam teko ilgesnį laiką pabūti dabartinėje okupuotoje Lietuvoje. Teko iš kai kurių Vilniaus universiteto lituanistų išgirsti, kad jis ten buvo priimtas kaip karalius. Tikrai jis buvo mūsų lituanistinių studijų karalius. Bet, kaip kiekvienas aukščiau iškilęs asmuo, taip ir jis už savo veiksmus susilaukė ir kritikos, ir šmeižtų. Ji be

jokio rimto pagrindo šmeižė ir įžeidinėjo tie, kurie, gal būt, savo patriotiškumu ir lietuviškumu toli gražu negali su juo lygintis.

Kiekvienais metais Dainavoje, Mokytojų savaitėje, jis įdomiomis paskaitomis žavėjo ir jaunimą, ir vyresniuosius. Šiais metais jo buvo pasigesta. Ir Dainava, ir Mokytojų savaitė be jo buvo lyg ne tokia, kaip visuomet. Kažko trūko. Taip, trūko to jaunimui pasiaukojusio mokytojo, kuris visiems stengėsi įkvėpti mūsų gražiosios kalbos meilę, kuris gal ilgai vakarais nemiegojo, taisydamas mokinių rašinius, braukdamas net ir mažiausią klaidą, kad ateityje būtų išvengta kiekvienos klaidos. Jo lange švieselė ilgai, ilgai negesdavo, kol pagaliau užgeso... Bet širdyje ji niekad, niekad neužges. Mūsų širdyse taip pat niekad neužges jam pagarba ir meilė.

Šios paskutinės mintys ir paskutiniai žodžiai yra paimti iš Lietuvoje sukurtos gražios dainelės apie mokytoją. Šiais žodžiais buvo baigta ir jam skirta akademija šių metų Mokytojų savaitėje. Ta dainelė yra išspausdinta frontiniame šio numerio puslapyje. Ja norime jungti savo meilę ir a.a. prof. Antanui Saliui, ir mūsų tėvynei Lietuvai.

LIETUVIŲ KALBA – VERTENYBĖ IR PAREIGA

(Prof. Antano Salio prieš pat mirtį į juostelę įrašyta paskaita Jaunimo Kongreso stovyklai)

Gerbiamieji stovyklos vadovai, mielas laisvojo pasaulio jaunime,

Labai gaila, kad šiandien negaliu būti jūsų tarpe. Prisimenu 1929 metus, kada Vytauto Didžiojo universitete, pradėdamas savo akademinę karjerą, įžanginėje paskaitoje (nors, rodos, tema buvo nelabai patraukli "Fonetika ir rašyba") akims paganyti turėjau trejetą šimtų mokslo jaunūmenės.

Dabar, kada mano akademinė karjera, nenutrūkusi nė per visus karo ir pokario sąmyšius, eina prie galo, džiaugiasi vėl galėsiąs kalbėti tokiam gausiam lietuviškojo jaunimo būriui, susitelkusiam iš visų pasaulio atkraščių. Bet, deja, ne visuomet taip išeina, kaip žmogus planuoja. Taigi kalbu į jus, pasinaudodamas techniniu tarpininku, kuris vis geresnis už prirašytą popieriaus lapą.

Mūsų tema: *Lietuvių kalba — vertenybė ir pareiga.*

Dažnas galėtų pasakyti ir retkarčiais nuo lietuviškosios bendruomenės nutrūkęs mokslus einąs jaunuolis ar jaunuolė pasako: "Kokia čia vertenybė mažos trijų milijonų tautos kalba ir dar tokia sunki išmokti,

kada pasaulyje reikšmingos tik didžiosios kalbos, kuriomis kalba šimtai milijonų žmonių, kaip anglų, ispanų, prancūzų (juodoji Afrika Jungtinėse Tautose taip pat kalba prancūziškai bei angliškai)". O apie sovietinio bloko atstovus Jungtinėse Tautose pasakojamas toks juokas: "Gali jų nepažinti iš apdaro ir elgesio, bet pažinsi iš to, kad visi savo tarpe kalbasi rusiškai".

Mūsų kalba — kitokia vertenybė — mokslinė, kalbotyrinė. Dar nėra nė poros šimtų metų, kai pastebėta, kad tolimosios Indijos jau 500 m. prieš Kr. mirusi sanskrito kalba daug kuo panaši į graikų ir lotynų kalbas. Ir iš to savaime suprantama išvada, kad tų ir kitų Europos kalbų (išskyrus tik ugrofinus: vengrai, suomiai, Lietuvos kaimynai estai) pagrindas turėjo būti kokia viena prosenovinė kalba, visų tų kalbų motina.

Reikia pastebėti, kad viduriniais amžiais Europoje neturėta jokio supratimo apie kalbų giminystę ir jų klasifikaciją. Ar ne juokas, kad viename 17 amž. leidinyje randame paveikslėlį, kur parodyta, kaip, pvz. tariant *a* garsą, liežuvis burnoje susiraitęs, tartum hebrajų kalbos *aleph* raidė.

Tai spėjamai prokalbei, kuriai teoriškai būtina ir protautės sąvoka, 19 amž. pradžio-

je sukurtas dirbtinis indoeuropiečių pavadinimas (rytuose — indai, vakaruose — europiečiai). 1833 m. pasirodė vokiečio Franz Boppo indoeuropiečių kalbų lyginamosios gramatikos pirmasis tomas. Ir nenustebkite, kad joje šalia sanskrito, Avestos, graikų, lotynų, gotų kalbų įtraukta ir lietuvių kalba. Ir ji, gyvoji kalba, savo senoviškumu atsistoja lygiomis tarp seniai mirusių kalbų, kurių rašto paminklai daugiau nei dviem tūkstančiais metų senesni už lietuvių kalbos paminklus. Toks lietuvių kalbos pobūdis Europos kalbininkų tarpe sukėlė tikrą entuziazmą jos mokytis, ją tyrinėti. Žymusis vokiečių indoeuropeistas Augustas Schleicheris jau prieš 1850 m. buvo iš Mažosios Lietuvos gramatikų bei žodynų pramokęs lietuviškai ir tais pačiais metais išleistoje savo knygoje „Die Sprachen Europas in systematische Uebersicht“ apie lietuvių kalbą sako (cituoju vertime): „Ta kalba ne tik dėl savo senoviškos ir puikiai išlaikytos sandaros, bet ir apskritai laikytina seniausią tarp dabartinių gyvųjų indoeuropiečių kalbų ir kalbininkui svarbiausia. Ypačiai lietuvių kalba turi išskirtinės reikšmės studijoms giminingųjų kalbų, taigi visoms slavų kalboms. Kartu ji yra jungiamoji grandis tarp jaunesniųjų kalbų ir kitų didžiųjų indoeuropiečių kalbų ir, be abejo, jai turėtų būti skiriama tokia pat vieta, kaip pvz. lyginamajame germanų kalbų nagrinėjime kad skiriama gotų kalbai, kaip seniausią sunykusiai bei iškraipytai kalbai. Ir nuostabus reiškinys, kad apskritai tokia senoviška kalba yra išlikusi tarp dabar kalbamųjų kalbų. Šis įstabus faktas galima aiškinti tik lietuvių liaudies nuošalumu nuo visų istorinių judėjimų. Kažkas atitinkama randama ir germanų kalbų šeimos tarpe, būtent islandų kalba“.

Kalbininkas entuziastas Schleicheris, pastebėjęs lietuvių kalbos tuometinių mokomųjų priemonių nepakankamumą, pasiryžta vietoje, tarp pačių lietuvių, mokytis ir tyrinėti tą kalbą. Lėšų kelionei į M. Lietuvą laimi drąsiau žygiu. 1852 m. gegužės mėn. Prahoje besilankančiam Austro-Vengrijos švietimo ministrui, einančiam pietauti,

Schleicheris pastoja kelią ir iš jo gauna 600 guldenų stipendiją mokslinei kelionei į M. Lietuvą. Iš Prahos per šešias dienas gegužės mėn. 31 d. pasiekia Karaliaučių. Kuršaitis, lietuvių seminaro vedėjas Karaliaučiaus universitete ir vėliau dviejų žodynų bei gramatikos autorius, Schleicherį priima gana šaltokai. Girdi, tik paegzaminavęs kiek iš linksniavimo, bet prašomas daugiau pamokyti lietuvių kalbos, nieko aiškaus neatsakęs. Paslaugesnis buvęs vokieitis Nesselmanas, taip pat Karaliaučiaus universiteto profesorius. Supažindinęs su lituanistine literatūra ir davęs rekomendacijų į lietuviškųjų parapijų kunigus. Per 5 mėnesius Schleicheris apkeliavo visą M. Lietuvą. Kalbos mokėsi iš kaimo žmonių. Pas juos gyveno ir valgė, dalyvavo vestuvėse, krikštynose, laidotuvėse, pabaigtuvėse. Savo išpūdžius aprašė laiškuose kolegoms ir pranešimuose Vienos Mokslo akademijai. Jau pirmajame laiške iš Kakšių kaimo, prie Ragainės, 1852.VII.17. akademijos sekretoriui skundžiasi sunkiomis gyvenimo sąlygomis: „Sunku ir rašyti, visą laiką kankina anie gyviai, apie kuriuos lietuvių poetas Donelaitis labai teisingai dainuoja:

Musės ir vabalai, uodai su kaimene blusų
Mus sau vargint vėl pulkais visur susirinko
Ir ponus, taip kaip būrus, įgelt išsižiojo“.

Dar anksčiau, liepos 6 d., prof. Vaničekui rašo pasigendąs Prahos mėsinių patiekalų ir alaus, nes dabar visą laiką valgąs seną rūkytą kiaulieną ir geriąs kitur negeriamu laikomą vandenį. Pienas, kepalinė duona, sviestas, salotos (su lašiniiais ir blogu actu) ir bulvės — mūsų pagrindinis maistas. Lėkščių nė neklausk. Visi valgo iš vieno dubens. Bet savo 1856 m. pasirodžiusios „Litauische Grammatik“ prakalboje jis rašo: „Bet didelis džiaugsmas puikias tos kalbos formas girdėti gyvojoje vartosenoje leido man pakelti anuos nepatogumus, jaučiausi kaip koks stropus augalų rinkėjas arba medžiotojas, kuris, žiūrėdamas į retą žolę arba nukautą žvėrį, pamiršta varginančią kelionę per bruzgynus ir pelkes“.

Čia kiek plačiau sustojom prie ano me-
to vieno žymiausio V. Europos kalbininko,
norėdami parodyti su koku entuziazmu ir
užsidegimu 19 amž. viduryje griebtasi lie-
tuvų kalbos tyrinėjimo. Schleicherio griež-
tu kalbotyrimu metodu paruoštas 2 tomų
lietuvų kalbos vadovėlis (Handbuch der
litauischen Sprache), gramatika, išspaus-
dinta 1856 m., o skaitymai su žodynėliu
1857 m. Atsižvelgiant į ano meto indoeuro-
piečių kalbotyros metodinį lygį, jo nuosta-
biai tiksliai aprašyta lietuvių kalbos struk-
tūra. Tas Schleicherio Handbuchas veik 30
metų ėjo indoeuropeistams ir slavistams
pagrindiniu lietuvių kalbos vadovu. Iš
Schleicherio pagaliau mokėsi net mūsų
aušrininkai. Kuršaičio taip pat vokiškai pa-
rašyta gramatika, vien tik tiksliau priegai-
džių skyrimu pranašesnė už Schleicherio,
pasirodė tik 1876 metais.

Po Schleicherio daugelis V. Europos žy-
mesniųjų indoeuropeistų ir slavistų studijų
reikalais yra lankęsi Lietuvoje. Pirmoje ei-
lėje paminėtina Schleicherio mylimiausias
mokinys Augustas Leskynas; lyginamosios
indoeuropiečių kalbų gramatikos 6 tomų,
vadinamųjų Grundrisso autorius Karolis
Brugmannas; didysis prancūzų indoeuropei-
stas Antanas Meillet; suomių slavistas
Michola. O Didžiąją Lietuvą dėl carinės ru-
sų imperijos politinių varžtų užsienio kalbi-
ninkams pasisekė pasiekti tik 19 amž. gale.

Lietuvių kalbos universitetiniai kursai
visų pirma buvo įvesti Leipcigo, Berlyno,
Miuncheno, Prahos, Karaliaučiaus, Pary-
žiaus universitetuose. Jais tik 19 amž. gale
pasekė Maskvos ir Petrapilio universitetai,
kur lietuvių kalbą dėstė Fortunatovas ir
latvis Volteris. Tuos kursus gausiai lankė
ir čia studijavę lietuviai studentai. Gaila,
kad to nepastebime Amerikoje. Pvz. Pensil-
vanijos universitete lietuvių, latvių ir prūsų
kalbos dėstomos jau nuo 1947 metų. Turi-
me vienintelę JAV baltų-slavų filologijos
doktorato programą. Bet iš nemažos Fila-
delfijos dypukų kolonijos lietuvių kalbos
kursu pasinaudojo vos dvi kolegijos stu-
dentės ir dar inžinerijos doktorantas iš Či-
kagos bei viena ponia, besiruošianti lygi-

namosios literatūros doktoratui. Vienas tei-
sinasi laiko neturėjimu, kitas vėl — jam
sarmata būsianti, kad blogai lietuviškai te-
mokąs arba kad kursas sunkus, o dažniau-
siai — kam iš viso jis reikalingas, juk pa-
kanka, kad lietuviškai galys susikalbėti. Bet
juk vieša paslaptis, kad didesnė dalis mūsų
universitetinės jaunuomenės (imu visumą)
praktiškai yra beraščiai: pakvietime į šo-
kius žodį Velykos sugeba parašyti su dviem
rašybos klaidomis. Čikagos universitete jau
turime Lietuvių Fondo geroka suma parem-
tą lietuvių kalbos ir kalbotyros programą.
Deja, ją lanko labai mažas studentų skai-
čius. Gal būsime laimingesni su Ilinojaus
universitete šių metų rudenį įvedama pla-
čia lietuvių kalbos ir literatūros programa.
Ją kolegijos studentai galės imti šalutine
šaka BA ir BS laipsniui. Lietuvių studentų
čia studijuoja (bent sprendžiant iš pavar-
džių) arti 400. Rodos, stebuklo nereikėtų,
kad programa pasisektų. Bet, kaip patarlė
sako, regėsime, kai dugną dėsime.

Struktūrinės kalbotyros madai užgožus
kalbotyros studijas, kurį laiką buvo suny-
kęs ir domėjimasis lietuvių kalba. Bet pas-
kutiniu laiku reikalai taisosi. Dr. Antanas
Klimas yra surinkęs apytikrių statistikos
duomenų, kur po II pasaulinio karo Vaka-
ruose buvo dėstoma, dėstyta, ketinta dėsty-
ti ar bent nusipirkta juostelių angliškajam
lietuvių kalbos vadovėliui. Ir gautas impo-
zantiškas skaičius — 39 universitetai. Iš so-
vietinės įtakos sferos tenka pridėti Berlyną
su Leipcigu, Prahą ir tris Lenkijos universi-
tetus: Varšuvą, Krokuvą, Poznanę. Tų kursų
klausytojai veik išimtinai kalbotyros dok-
toratų kandidatai, daugiausia slavistai ir
lyginamosios indoeuropiečių kalbotyros
specialistai. Taigi pasaulio kalbininkams lie-
tuvų kalba yra tikra mokslinė vertenybė.

Jau minėtas prancūzų indoeuropeistas
Meillet savo knygoje "Les langues dans
l'Europe nouvelle" (1928) rašo: "Nuostabi
lietuvių kalbos ypatybė yra jos archaišku-
mas. Nors seniausi lietuvių kalbos tekstai
siekia tik 16 amž., tačiau kai kurie lietuvių
kalbos žodžiai yra artimesni originalinėms
indoeuropiečių formoms negu atitinkami

sanskrito ir graikų kalbos žodžiai, pažįstami daugiausia dviem tūkstančiais metų anksčiau. Būtent, dabartinis lietuvių kalbos žodis *gyvas* artimesnis indoeuropiečių prokalbei nei sanskrito *dživah* ar lotynų *vivus*; liet. žodis *esti*, paliudytas vos 16 amž., tiek pat archaiškas savo forma kaip senovės graikų *esti* ir senoviškesnis už sanskrito *asti* bei lotynų *est*".

Gaila, kad mūsų studentija vengte vengia giliau susipažinti su lietuvių kalbos istorine raida, jos ryšiais su kitomis indoeuropiečių kalbomis ir struktūra. O juk ne lietuviui profesoriui, dažnai praktiškai lietuviškai nemokančiam, kiekvienas į jo dėstomą kursą įsirašęs lietuvis klausytojas yra labai laukiamas, gyvas tos kalbos pavyzdys ir dažnai informacijos šaltinis. Juk ir tų kalbotyrinių kursų įvedimas ar panaikinimas taip pat bent iš dalies priklauso nuo klausytojų buvimo, nors šiaip laipsninių mokyklų planai paprastai pasitenkina penkių ar mažesniu klausytojų skaičiumi. O lietuvis studentas, paklaustas apie lietuvių kalbą ir jos vietą indoeuropiečių kalbų šeimoje, paprastai atsako tik nuvalkiotu trafaretiniu sakiniu: "Ji panaši į sanskritą ir nieko bendro neturi su slavų kalbomis".

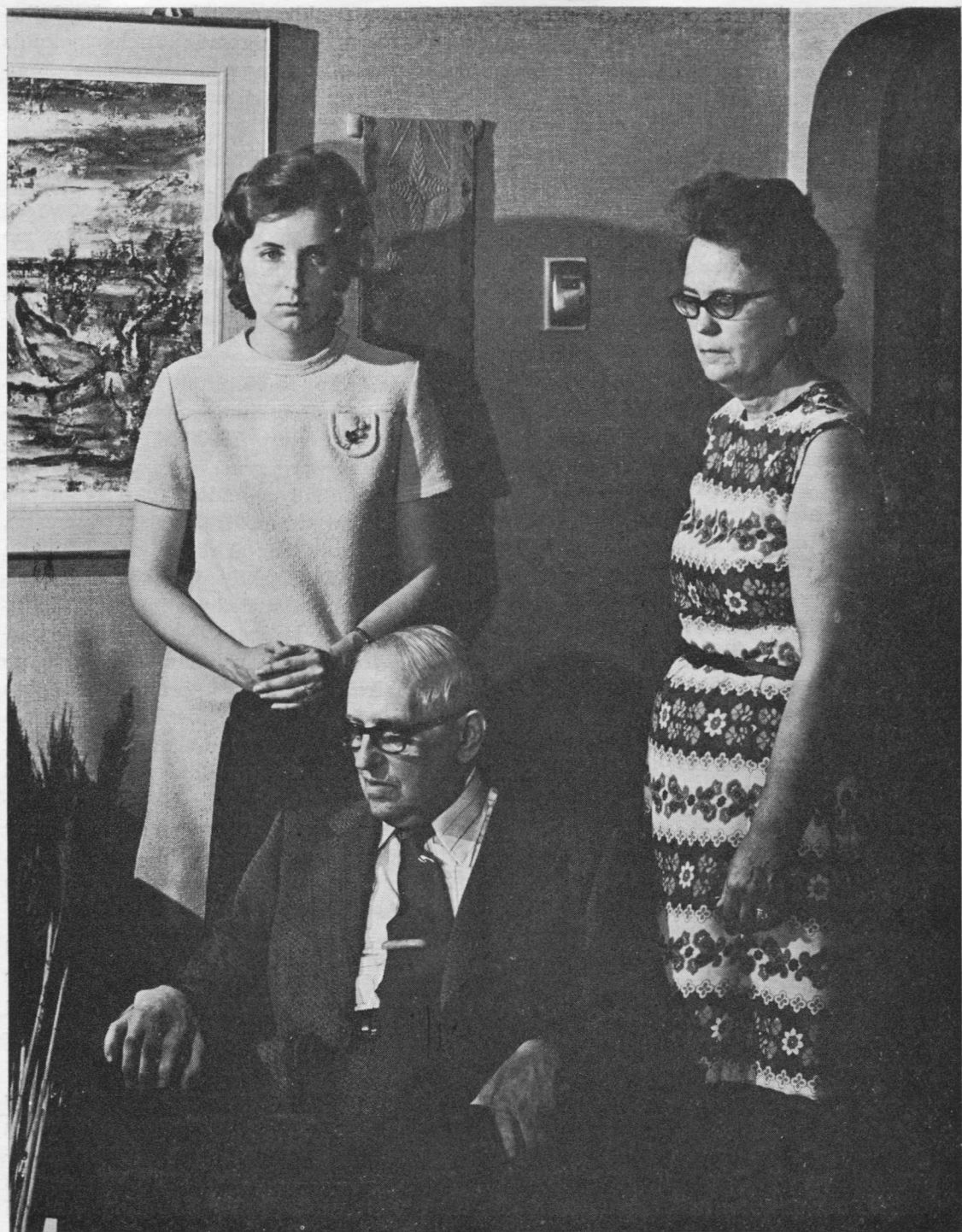
Faktiškai lietuvių kalba savo giliausiomis šaknimis, žinoma, siekia indoeuropiečių prokalbę, kuri, gal būt, jau apie 4000 m. prieš Kristų buvo pradėjusi skilti atskiromis kalbų šeimomis. Seniausiam raidos laikotarpiui, maždaug iki 2000 m. prieš Kr., mes jokiame indoeuropiečių kalboje neturime rašto paminklų. Apie tą laiką pasirodo hetitų paminklai, kiek vėliau senovės indų Vedos, po to senovės graikų ir lotynų, visi dar gerokai iš prieškristinių laikų. O senosios bažnytinės slavų kalbos paminklai jau vos iš 9 amž. po Kristaus. Dar blogiau su baltų kalbomis. Jei neskaitytume nedatuito prūsų Elbingo žodynėlio (iš 14 ir 15 amž. sąvartos), tai lietuvių ir latvių paminklai mus nukelia jau į 16 amžių. Kad baltų rašto paminklai būtų bent tokio pat senumo, kaip slavų, tai daug lengviau būtų sprendžiamas ir painus bei sudėtingas baltų ir slavų kalbinių ryšių klausimas.

Priešpaminkliniam indoeuropiečių laikotarpiui bandoma remtis archeologiniais duomenimis, daugiausia iškasamos keramikos puošybos skirtumais ir vadinamais akmeninių kovos kirvių tipais. Bet juk ant šukės ir kirvuko neparašyta, kas puodą žiedė ar kirvuką gludino. Todėl ir baltų, slavų bei kitų indoeuropiečių kalbų santykių seniausiojo periodo datavime pastebime nemažą skirtumų abiejų tuos klausimus giliau nagrinėjusių jaunų gabių kalbininkų Simo Karaliūno ir Vytauto Mažiulio darbuose.

Sprendžiant iš vėlesnių ir labiau patikimų archeologinių duomenų vis dėlto galima spėti, kad tarp 1500-1000 m. prieš Kr. jau buvo susiformavusi baltų prokalbė. Tolimesnei prokalbės raidai ir jos skilimams nustatyti jau turime ir kalbinių duomenų, kuriuos paremia ir skirtingų archeologinių sritinių kultūrų susidarymas; kultūrų, kurias jau galima susieti su istoriškai paliudytomis baltų kiltimis. Pvz. prokalbės skilimas į vakarų ir rytų baltus bus įvykęs ne vėliau, kaip 500-300 m. pr. Kr., nes kaip rodo bendri geležies ir plieno pavadinimai lietuvių, latvių ir prūsų kalbose, baltai bent geležies amžiaus pradžioje turėjo gyventi dar nesuskilę. Ilgiau prie šio klausimo nesustosime, tik iš kalbinių duomenų galime tvirtinti, kad jau bent nuo 11 amž. po Kr. lietuvių ir latvių kalbos gyvena jau kaip atskiros.

O dabar mūsų pareiga tai turimai retai vertenybei. Ji savaime suprantama, nes esame lietuvių tautos vaikai. Mums visų pirma svarbu tos pareigos praktiškoji vykdomoji pusė.

Lietuvių Bendruomenės svarbiausias tikslas — lietuviybės išlaikymas. Klausimas svarstytas, nagrinėtas, ir to svarstymo niekados nebaigsime. Bet praktiškai lietuviybės išlaikymas susiveda į kalbos išlaikymą. Jei nueisime tuo keliu, kad lietuviškai tik šoksime ir dar vieną kitą dainą, kad ir prisvilusiu liežuviu, pajėgsime sudainuoti, tai bus tik lietuviškos dekoracijos, o ne lietuviybės išlaikymas. Gal tai bus tik kažkas

Prof. Antanas Salys su savo žmona ir dukra Rimgaila Gaigaliene

A. Kezio, S.J. nuotr.

Prof. A. Salys su savo dukraite

A. Kezio, S.J. nuotr.

(Šios nuotraukos yra darytos, kai iki jo mirties buvo teliakę pora savaičių)

panašaus į labai populiarius "Lithuanian recipes".

Žmogus iš esmės yra vienkaltis padaras. Dvikalbiškumas ar net daugiakalbiškumas savaime randasi tik ypatingose sąlygose, kur gyvenamoje aplinkoje susiduria dvi ar net kelios vienkaltės bendruomenės, dažnai kultūriniu atžvilgiu uždaros, naujoms įtakoms neimlios. Bet palikus kalbos reikalą savaimeinei eigai, žinoma, viską išsprendžia dauguma. Turime atsiminti, kad žmogus yra *animal sociale* ir jį veda vadinamasis bandos jausmas: daryk, tai gi ir kalbėk, kaip dugumas daro ir kalba.

Bet imkime konkretų pavyzdį. Lietuviška šeima augina vaikus, bet ji čia vieną vieną gyvena kitakalbėje aplinkoje. Nors šeimos kalba lietuviška, bet vaikai, žaisdami su kaimynų vaikais, tuojau išmoks ang-

liškai, ispaniškai, vokiškai. Tai neišvengiamas, pasakyčiau, normalus. Juk užaugęs, eidamas mokslą ir vėliau gyvenime jis naudosis gyvenamojo krašto kalba. Bet vaiko amžiuje ateina ir pirmoji didžioji kalbos krizė. Žaidęs su kitakalbiais vaikais, vaikutis, atbėgęs į kambarį pas motiną, žinoma, ir į ją kreipiasi ta kalba, kurią vartojo su žaidimo draugais. Jam reikia atsakinėti, tvirtai nusistačius, tik lietuviškai. Dar paaiškinama, kad kiti vaikai tik vienaip temoka kalbėti, o mes mokame dvejai. Tai gi mes mokytesni, gudresni. Pamokslėlis, kad mes lietuviai ir turime kalbėti lietuviškai, mažamečiams vaikams yra tuščios sąvokos. Gaudamas tik lietuviškus atsakymus, vaikas paragintas ir pats ims lietuviškai kreiptis. To tenka jau ir reikalauti. Ir dar galima pridurti: tie vaikai nesupras,

kad mes norėsime apie ką pasikalbėti. Pamažu susidaro įdomi rutina. Vaikas, įbėgęs į kambarį, stebi, kuria kalba suaugusiųjų pokalbis vyksta. Ta kalba ir jis įsijungs į pokalbį. Arčiau pažinęs žmones, šeimos pažįstamus, vaikas savaime įpranta, kad su vienu reikia kalbėti vienaip, o su kitais kitaip, ir kad dar yra tokių, kaip mes, kurie moka dvejai kalbėti. Iš praktikos galio pasakyti, kad šitas metodas yra sėkmingiausias lietuvių kalbos išlaikymui vaiko amžiuje. Nesu šalininkas teorijos, kad vaiką reikia išlaikyti neišmokusį kitos kalbos iki mokyklinio amžiaus.

Bet jeigu vaikui laisvai leisime visą laiką į tėvus kreiptis nelietuviškai, nors patys ir atsakinėtume tik lietuviškai, tai bus jau pirmasis žingsnis į lietuvių kalbos mirtį. Taip šeimose užauga vadinamieji "vienpusiai nebyliai", kur šiek tiek lietuviškai supranta, bet patys jau negali kalbėti. Vėliau, atsiskyrus nuo šeimos, ir tas lietuviškai supratimas pamažu išgaruoja.

Kita krizė yra maždaug 14-16 amžiaus metais, kada draugai tampa visko pavyzdžiu ir autoritetu. Draugų, žinoma, bus lietuvių ir nelietuvių. Jeigu į namus ateina ar pobūvio susirenka visi lietuviškai mokantys, taisyklė turi būti, kad pokalbis vyktų lietuviškai. Šeimininkas ar šeimininkė su tam tikru taktu įspėja, kad mūsų namų kalba yra lietuviška. Šešiolikametė, įsimaniusi su pussesere kalbėti angliškai, šoko motinai į akis: "Nemanykite, kad mano vaikai kalbės lietuviškai!" Motina ramiai, bet tvirtai atsakė: "Mums svarbu, kad tu kalbėtum lietuviškai, o tavo vaikai galės kalbėti kad ir kiniškai". Suglumo. Kaip tai? "Matai, jeigu ištėkėsi už kiniečio, tai jis tikrai pasirūpins, kad vaikai mokėtų kiniškai". Ir kova buvo laimėta. Jaunuolis, išlaikęs lietuvių kalbą iki studento amžiaus, dažnai pats su pasididžiavimu ima ją vertinti. Čia galvoje neturiu tų, kurie sąmoningai išsijungia iš lietuviškosios bendruomenės.

Šeštadieninės mokyklos darbas našus tik su tais mokiniais, kurie į ją ateina, mokėdami lietuviškai. Nebekalbantiems lietuviškai ji lietuvių kalbos grąžinti nepajėgia.

Baigdamas dar noriu pasisakyti dėl lietuvių kalbos studijų okupuotoje Lietuvoje.

Manau, kad susidarantiomis progomis kaip tik reikia pasinaudoti, ypačiai Vilniaus universiteto ruošiamais vasariniais kursais. Žinoma, čia yra kontroversinis klausimas, bet nemanyčiau, jog mūsų studentai būtų tokie besmegeniai, kad, pabuvę kelias savaites vasariniuose kursuose, jau išvirstų bolševikais. Prieš keletą metų dvi čikagiškės studentės lankėsi Vilniuje. Joms pristatyta gidė bandė naujos, sovietiškos Lietuvos istorijos mokyti. Merginos nudrožė į Inturistą ir pareiškė, kad jos pakankamai mokančios Lietuvos istoriją. Tada gidė ir užsičiaupė.

Jei Vilniaus universitete lietuvių kalbą studijuoja norvegas ar vokiečių, tai kodėl tai būtų draustina lietuviui, gimusiam ir augsiam Amerikoje, jos piliečiui? Mes turime jau nemažą jaunų lietuvių mokslininkų, dirbančių Amerikos aukštosiose mokyklose įvairių įvairiausiose srityse. Dirbantieji slavistikos, romanistikos ir germanistikos srityse gražiai pasireiškia ir lituanistikoje, bet tik literatūroje. O kalbotyroje prieauglio neturime. Džiaugiamės, kad mielas kolega amerikietis Dr. Schmalstiegas taip sėkmingai tą vežimą veža. Jam nuoširdus lietuviškas dėkui. O mūsų džiaugsmas būtų dar didesnis, jei ir iš lietuvių tarpo jam parankinių atsirastų. Išėivija yra šaka, kur iš tautos kamieno sau gyvybės syvų semiasi. Šiaip jai lemta nudžiūti. Todėl kaip tik svarbu, kad gyvąją Lietuvą kuo daugiausia mūsų jaunimo pamatytų ir pažintų. Nedidelė nauda iš bobučių ir diedukų, kur abiem kryptimis per Atlantą skraidinėja.

Man teko 1969 m. ilgiau negu kam kitam savo specialybės reikalu pagyventi Lietuvoje. Kraštas, žinoma, okupuotas. Okupantas nesivaržo dėl priemonių. Yra ir okupanto tarnų. Juos vadina "raudonaisiais šuniukais". Bet yra ir gyvoji, veržli bei darbšti Lietuva. Ji, sakyčiau, patriotiškesnė nei anais laikais, nes dėl kiekvieno lietuviško reikalo turi kovoti, ir sunkiai kovoti. Ta Lietuva davė ir Romo Kalantos bei kitų panašių didvyrių aukas.

AR JAUNIMAS SKAITO LIETUVIŠKĄ SPAUDĄ?

Neseniai Tabor Farmoje, Mich., buvo Bendruomenės - Spaudos - Radijo dienos. Viena konferencija buvo skirta jaunimui: "Kodėl mūsų jaunimas neskaito lietuviškos spaudos?" Šia tema kalbėjo penki jaunuoliai: Rima Janulevičiūtė, Rimantas Genčius, Robertas Selenis, Jūratė Jasaitytė ir Emilija Pakštaitė. Kai kurie pasisakė, kad ši tema nėra tiksliai išreikšta, nes yra daug jaunimo, skaitančio lietuvišką spaudą. Vis dėlto daugumas skaito labai mažai arba ir visai neskaito. Čia spausdiname dviejų jauniausių prelegentų mintis.

R e d a k c i j a

— Algi, ir vėl prie "comicy" prigulęs? Verčiau paskaitytum lietuvišką knygą! As-ta, tu taip pat nieko geresnio nesusirandi, tik prie "mysteries" prisėdusi laiką gaišini! Ką nori daryk, o tie mūsų vaikai lietuviškos knygos nė į rankas! — dažnai tokius skundus gali nugirsti lietuvių tarpe.

Kyla klausimas, kodėl mūsų paaugliai neskaito lietuviškos spaudos. Man į šį klausimą atsakyti yra sunku, nes aš pati skaitau ir, kiek galėdama, seku naujai išleidžiamas knygas, todėl ėmiau teirautis savo draugių tarpe. Iš daugumo gavau paprasčiausių atsakymų: nelabai suprantam — pilna ilgų, sunkių žodžių ir išsireiškimų. Geriau mokantieji lietuvių kalbą, iš mažens gavę stiprų kalbos pagrindą, pasisakė, kad

lietuviškos knygos esančios nuobodžios, o laikraščiuose spausdinami straipsniai pilni nesuprantamų žodžių ir nežmoniškai ilgi. Nesiimu spręsti, ar jie teisūs, bet vis dėlto daugeliu atvejų juos galima pateisinti.

Pirmiausia, vos pradėję lankyti amerikietišką mokyklą, daugelis dar nemokėjo anglų kalbos. Todėl, išmokę lietuviškai skaityti, jie dažnai skaitydavo vaikams skirtas knygutes ar "Eglutę". Mamytės prisėdė jiems padėdavo ir kantriai jų klausydavo. Netrukus jie išmoko ir anglų kalbos ir susipažino su angliškėmis knygomis, kurių kiekvienoje valstybinėje bibliotekoje gali gauti, kiek tik nori ir ko širdis trokšta. Knygos pagauna, kaip voras musę į voratinklį, nes jose maža gamtos ir aplinkos aprašymų, bet daug veiksmo ir intrygos.

Iš tikrųjų, lietuvių kalba išleistų knygelių mums, paaugliams, yra labai maža. Gal galima tik kelias tepriskaityti, kaip pvz. Spalio "Gatvės berniuko nuotykių", Piatario "Algimantas", Barono "Vėjas lekia lyguma", Alės Rūtos "Duktė". Jos visos labai įdomios ir greitai skaitomos. Retkarčiais paskaitau "Draugo" kultūriniame priede naujai išleistos knygos recenziją, kurioje džiaugiamasi gražiais gamtos pavaizdavimais bei aprašymais. Sutinku, kad suaugusiems, mokantiems ir žinantiesiems lietuvių kalbos gražbylystę, visa tai skaityti yra gera ir smagu, bet jau visai kas kita su mumis,

čia gimusiais ir čia augančiais, šio krašto mokyklas lankančiais. Jeigu ir sakoma, kad mes mokame gimtąją kalbą, bet vis tiek nežinome visų jos "plonybių", tad dažnai ramia širdimi praeiname pro lietuvišką knygą.

O kodėl niekas nepagalvoja apie jaunimo mėgstamų populiarių knygų vertimą į lietuvių kalbą? Gal klystu, taip sakydama, bet geriau būtų, kad lietuviškai savo kalba skaitytų lengvo turinio vertimus, negu visai nutoltų nuo lietuviškosios spaudos.

O į klausimą, ką aš norėčiau matyti lietuvių spaudoje, atsakau, kad norėčiau matyti viską, kas dabar yra rašoma, išskiriant barnius, šmeižtus, pernelyg ilgus ir archyvinus straipsnius.

Rima Janulevičiūtė

Lietuviškos spaudos jaunimas neskaito dėl įvairių priežasčių. Dažnai čia būna kalti ne tik spaudos bendradarbiai, bet ir tėvai bei pats jaunimas. Šiandieniniai lietuviški laikraščiai daugiausia yra skirti vyresniesiems: čia reiškiamos tik jų idėjos, nuomonės, politiniai klausimai. Vyresnieji gyvena ir mokėsi Lietuvoje, o jaunimas išsivijoje, visai kitoje kultūroje, su visai skirtingomis idėjomis. Kaip lietuvių spauda gali laukti jaunųjų skaitytojų ir bendradarbių, jeigu joje bent 90% straipsnių yra visiškai neįdomūs ir bereikšmiai jaunajam skaitytojui.

Man atrodo, kad lietuvių spaudą skaitančiam jaunimui yra įdomiausia kronika, žinios iš Lietuvos, meniniai ir kultūriniai priedai. Kaip mes galime būti suįdominti straipsniais apie senąją Lietuvos politiką? Mums nerūpi nei frontininkai, nei tautininkai, nei socialdemokratai ar kuri kita partija. Mums nusibodo kovos tarp Bendruomenės, Altos ir Vliko. Aš paprastai perskaitau tik paskutinį, o kartais ir pirmutinį laikraščio puslapį, o visa tai, kas yra viduriuose puslapiuose, visiškai neįdomu.

Šiandieniniame pasaulyje, ypač jaunimo gyvenime, objektyvumas yra labai svarbus, bet gal nė vienas mūsų laikraštis nėra objektyvus. Didžiausia nelaimė mūsų

spaudoje yra ta, kad vienas laikraštis yra katalikiškas, kitas tautiškas, dar kitas socialistiškas ir t.t. Taip tvarkantis, be abejo, yra labai sunku būti objektyviu.

Mūsų lietuviškoji spauda labai neigiamai atsiliepia apie dabartinės Lietuvos spaudą. Bet ar mūsų spauda yra geresnė? Lietuvos spauda suka į vieną pusę, o mūsų šiek į kitą. Mes kalbame apie cenzūrą Lietuvoje, bet dėl ko nė vienas nekalba apie cenzūrą mūsų spaudoje? Vienam laikraščiui esu parašęs du straipsnius, kuriuose buvo kritiškai vertinama keletas mūsų institucijų ir įvykių. Iki šiol tų straipsnių redakcija nespausdino ir nieko apie tai autoriui nepranešė. Suprantama, kad laikraštis negali spausdinti melagingų ir žmones užgaunančių straipsnių, tačiau nereikėtų bijoti pažvelgti tiesai į akis, nors toji tiesa kartais kai kam ir galėtų būti skaudi. Bereikalinga cenzūra ir vengimas tiesos dažniausiai ir uždaro duris jaunesiems spaudos bendradarbiams. Spauda šiandien merdi. Bet argi gali būti kitaip, jeigu ji neina pirmyn, bet atgal?

Pagrindiniai vaikų auklėtojai yra tėvai. Jie turėtų jau nuo mažens pratinti vaikus skaityti ir rašyti į vaikų skyrelius lietuviškuose laikraščiuose. Kiekvienas laikraštis turėtų turėti vaikų skyrelį. Tokie skyreliai pratina mūsų atžalyną skaityti ir rašyti. Jeigu "Draugo" dienraštis nebūtų turėjęs jaunimo skyrelio, aš, tur būt, nesidomėčiau lietuviška spauda ir šiandien čia nebūčiau. Tėvai turėtų pasirūpinti savo vaikais, kai jie gyvena ne namie. Jeigu jiems užsakys lietuviškos spaudos, tai tie pinigai tikrai nebus veltui praleisti.

Paprastai lituanistinėse mokyklose ne daug išmokstama. Kai jaunuolis ją baigia, moka truputiuką Lietuvos istorijos, geografijos, šiek tiek nusimano apie lietuvių literatūrą, bet labai mažai arba visiškai nieko nežino apie visuomeninį lietuvių gyvenimą, o be to jis negali būti aktyvus visuomenės narys. Aš pradėjau lietuviškus laikraščius skaityti, lankydamas gimnaziją. Daug ko nesupratau ir dabar nesuprantu. Man užtruko vieneri metai suprasti, ką

reiškia tos trys raidės JAV. Tik prieš metus sužinojau, kas yra Lietuvių Bendruomenė, Alta ir Vlikas. Lituanistinėse mokyklose turėtų būti visuomeninių mokslų kursas. Tame kurse būtų galima skaityti ir aiškinti mūsų periodinę spaudą.

Jaunimas sugeba atlikti įvairius svarbius darbus ir dažnai visus nustebina, bet jis mažai domisi lietuviška spauda, nes neturi pakankamų motyvų. Čia yra kaltės ir tėvų bei auklėtojų. Per savaitę perskai-

tyti bent vieną laikraštį nebūtų jau taip sunku ir neįmanoma, o nauda būtų labai didelė.

Tad reikėtų plačiau atidaryti spaudos duris mūsų jaunimui. Reikia gyventi ne vakar dienos, bet šiandieninėmis nuotaikomis. Jei to nebus, jau galima iš anksto kasti duobę lietuviškai spaudai. O jei mūsų spauda mirs, tai mirs ir bet kokia lietuviška veikla.

Rimantas Genčius

JAUNIMO ŽYGIS UŽ TIKĖJIMO LAISVĘ

ONYTĖ KLIORYTĖ

(Kongreso atstovės ir JTL sekretorės Onytės Kliorytės pranešimas Pasaulio Lietuvių Jaunimo II Kongreso studijų dienosė Kento universitete)

Prisimindama prieš metus įvykusį Jaunimo Žygį į Jungtines Tautas ir siekdama prisidėti prie lietuvių religinio gyvenimo atnaujinimo, Moksleivių Ateitininkų Sąjunga 1966 metų lapkričio 13 dieną paskelbė Žygį pas Šventąjį Tėvą. Žygio galutinis siekimas būtų įvedimas lietuvių bažnytinės savitvarkos: būtent, šventasis Tėvas būtų prašomas įsteigti lietuvių vyskupijas laisvajame pasaulyje, kurioms būtų pavestos visos, šiuo metu nuo kitų vyskupijų priklausančios, lietuvių parapijos, vienuolijos ir mokyklos. Tokiu būdu laisvojo pasaulio lietuviai gautų teisę savarankiškai tvarkyti savo religinį gyvenimą saviems vyskupsams vadovaujant.

Buvo siūloma sudaryti jaunimo delegaciją, kuri pasaulio lietuvių jaunimo vardu bažnytinės savivaldos prašymą Šventajam Tėvui įteiktų Lietuvos nepriklausomybės atgavimo 50 metų sukakties proga.

Pirmutinis žygio žingsnis turėjo būti vykdomojo komiteto sudarymas iš visų jaunimo organizacijų atstovų. Šis komitetas būtų rinkęs dokumentinę medžiagą, informavęs spaudą, padėjęs atskirų vietovių žygio komiteto skyriams, organizavęs pačią dele-

gaciją bei paruošęs jai tinkamą prašymą — memorandumą.

Į šią mintį greitai atsiliepė Amerikos Romos Katalikų Federacija. Buvo pareikštas pageidavimas, jog, norint, kad akcija būtų visuotinė ir apimtų visus lietuvių katalikus, iniciatyva lietuvių vyskupijų steigimo reikalu būtų perleista jiems.

Katalikų Federacijai perėmus žygio iniciatyvą, pagrindinis žygio tikslas buvo per Šventąjį Tėvą pristatyti pasauliui religinę priespaudą Lietuvoj ir kitur, ypatingai iškeliant jaunimo ir vaikų religinį persekiojimą.

Paruošti tikslesnį žygio projektą Kat. Federacija buvo palikusi vykdomajam komitetui, kurio sudarymas buvo svarbus, bet nesėkmingas Federacijos uždavinys. Todėl 1968 metais moksleivių centro valdybai paprašius, žygio komiteto sudarymo iniciatyvą Federacija vėl sugrąžino moksleiviams, kurie paruošė platų žygio projektą ir 1968 spalio 22 dieną komitetą sudarė. Komitete dalyvauja, ar yra dalyvavusios, šios jaunimo organizacijos: Akademiniš Skautų Sąjūdis, Korp! Neo-Lithuania, Lietuvių Jūrų Skautija, Lietuvių Skautų Brolija, Lietuvių Skaučių Sesijs, Lietuvos Vyčiai, Moksleivių Ateitininkų Sąjunga, Studentų Ateitininkų Sąjunga, PLB Jaunimo Sekcija.

Žygio darbus galima skirstyti į dvi rūšis: nuolatinis ir proginius. Nuolatinis

darbas yra stiprus ir atsakingas propagandos skleidimas. Visada ir visur, kur galima, žygis informuoja pasaulį apie tikėjimo persekiojimą Lietuvoje ir prašo imtis akcijos.

Jaunimo Žygio už Tikėjimo Laisvę komitetas yra paruošęs ir išspausdinęs eilę leidinių ir, svarbiausia, išplatinęs jų tūkstančius. Buvo stengtasi pasiekti asmenis, kurie žygio idėjai pritaria ir kurie galėtų daugiausia padėti. Pavyzdžiui, laiškai ir informacija buvo pakartotinai pasiųsta Jungtinių Tautų generaliniam sekretoriui, visiems ambasadoriams (išskyrus komunistinių kraštų); taip pat prezidentui Nixonui. Šitoks darbas brangiai kainuoja pinigais ir prakaitu, bet yra reikalingas ir yra atnešęs laukiamų vaisių. Norėčiau paminėti keletą tokių leidinių:

1. *Lietuviai Kunigai 1966 Jaunimo Metais*. Šiame leidinyje galima rasti gausios ir įdomios statistinės informacijos apie lietuvius, lietuvių katalikus kunigus ir jų išsidėstymą visame pasaulyje.

2. *Kas yra tikroji laisvė?* (Medžiaga jaunimo diskusijoms).

3. *Religinių pažiūrų anketa* — kurios 1200 egzempliorių buvo išplatinta ir jau 340 gauta atgal.

Anglų kalba buvo išleisti ar bent platinami šie leidiniai:

4. *Vilniaus 40 kunigų deklaracija* — 2000 egz. išplatinta.

5. *Kun. Šeškevičiaus gynimosi kalba* — 500 egz. Ši kalba buvo išsiųsta kartu su lydraščiu visiems Clevelando vyskupijos tautinių parapijų kunigams.

6. *Kun. Zdebskio gynimosi kalba* — 200 egz.

7. *Kun. Kontauto brošiūra apie religijos persekiojimą Lietuvoje* — 900 egz. išsiuntinėta Clevelando vyskupijos kunigams su papildymu apie 17,000 parašų memorandumą ir su tikinčiųjų maldos pavyzdžiu; 400 egz. išdalinta demonstracijų metu ir kt. progomis.

Šiuo metu yra sudaromas visų Amerikos universitetų bibliotekų sąrašas. Planuojama šiems knygynams nusiųsti mūsų

leidinių komplektus su prašymu, kad įjungtų į savo kartoteką.

Antroji žygio veiklos rūšis yra proginė ir bazuojasi einamaisiais reikalais bei dienos įvykiais. Šių metų vasario mėnesį buvo suruoštas žygio prisistatymas Clevelando visuomenei ir balandžio mėnesį kultūrinis subatvakaris su dr. J. Girniaus paskaita: "Dievas ir tauta mūsų gyvenime". Balandžio gale buvo suorganizuotos penkių tautų koncelebruotos mišios Clevelando katedroje ir didžiulė demonstracija ryšium su 17,000 lietuvių peticija Jungtinėms Tautoms. Šis įvykis buvo plačiai aprašytas amerikiečių laikraščiuose.

Išgirdęs apie Romo Kalantos susideginimą, žygio komitetas, pirmasis laisvame pasaulyje, rytojaus dieną suorganizavo demonstraciją miesto centre, kurioje gausiai dalyvavo spaudos bei televizijos atstovai. Apie šią demonstraciją buvo pakartotinai skelbiama per visas tris televizijos stotis. Taip pat pirmą kartą Clevelando dienraštyje pasirodė vedamasis lietuvių reikalais. T. G. Kijauskas, jėzuitų provincijolas iš Čikagos, per tris specialias programas radijuje ir televizijoje kalbėjo amerikiečių visuomenei apie Lietuvos padėtį ir religinį persekiojimą Lietuvoje. Paskelbus Amerikos Lietuvių Bendruomenei pasninko dieną, vakare specialiose jaunimo mišiose buvo prisimintas Romas Kalanta ir visi Lietuvos kankiniai.

Žygio darbai nėra žinomi vien laisvajame pasaulyje — jau keletą kartų per Vatikano radiją buvo į Lietuvą perduotos žinios apie komitetą ir jo darbus. Esame gavę atsiliepimų, kad kiekviena, nors ir mažiausia žinutė apie menkiausią darbą yra labai džiugiai priimama ir laukiama. Žinojimas, kad turi stiprų užnugarį išeivijoje, lietuviams dažnai įkvepia naujos dvasios ir pasiryžimo nepasiduoti.

Kartais komitetas yra kritikuojamas ir girdimi priekaištai, kad "jau šeštus metus žygiuoja pas Šventąjį Tėvą ir niekad nenužygiuoja". Noriu į tai atsakyti, kad pagrindinis žygio uždavinys yra nuolatos žygiuoti idėjos vardu. Važiavimas į Romą nėra cent-

MARIJA SAULAITYTĖ

1972 PAVASARIS

akmenys
sava jėga
išsijudina

virš debesų
išskyla
pilys

saulė sužalota,
saulė sukapota

trupiniaus maitinasi
žarijos

naktigonė

* * *

mūsų pastogėj
skryniose
nebėra pasakų

nykštukai, milžinai,
baidyklės, gražuolės
išskeliavo skambiu grindiniu
per miestą

žadinti vaikų

* * *

tarp vidurnakčio ir trečios valandos
sapnavau mėtinį dangų

naktį jaučiu laiką:
prieš dvyliką tamsu, po trečios pilka,
po šeštos švinta

o žalia

rūpestingai iškarpytų lapų skoniu

tas tris mano laikrodžio
ir mano laiko
valandas

* * *

žiedai
paeiliui
tirpsta

mano kūdra ružava
ir saldi
vyšniomis

todėl popiet
pradėsiu statyti
naują medį

iš pagrindų

* * *

kai už sekančio kalno
užkliuvusi saulė
meta šešėlį ant sodo,

žydra,
kur alyvos tarpsta

* * *

po trankios audros
giedrėjant,
vaivoryktė trapi,
lyg išsigandus,
lyg nedrąsi

prieš savo šuolį
į dangaus šerdi
metams žymėti

rinis tikslas ir taip pat priklauso nuo Šventojo Tėvo ne mažiau negu nuo mūsų pačių. Taip pat yra girdimi ir nusistebėjimai, kad žygis dar vis egzistuoja. Kadangi didžioji darbo dalis yra atliekama tyliai, galvojama, kad žygis miręs. Bet situacija yra visai kitokia: žygis yra stiprus ir gyvas, jis dirba visiems lietuviams labai svarbų darbą.

Tikėjimas yra visų žmogaus darbų pagrindinis šaltinis. Šiam šaltiniui išsekus,

žmogus ir tauta dar gali kurį laiką laikytis drėgmės likučiais. Tačiau vieną dieną išsekimas, sausra, gresia tapti visuotinė ir gali ateiti tylą.

Mūsų giliu įsitikinimu, *teisėta ir kūrybinga* Pasaulio Lietuvių Katalikų Bendrija yra viena iš pačių esminių mūsų tautos gyvavimo, augimo ir nemirtingumo sąlygų. Yra visų mūsų pareiga šias sąlygas gerinti ir prie jų prisidėti.

SEKSUALINIS VAIKŲ ŠVIETIMAS

(Kontroversija, iškilusi Amerikoje)

STASYS YLA

Amerikos mokyklose, daugelyje valstybių, prieš keletą metų buvo įvestas privatomas seksualinis švietimas. Katalikų mokyklose ši programa taip pat kai kur priimama, nors su tam tikru atsargumu. Vadovėliai buvo greitosiomis paruošti. Mokytojai, kaip pastebima, nebuvo tam pasiruošę. Tėvų reakcijos nevienodos. Vieni yra priešingi iš esmės tokiam švietimui. Kiti pasisako prieš tokios programos privalomumą, be pasirinkimo laisvės. Treti — dėl paties švietimo būdų.

Po metų dviejų bandymo ir įvairių reakcijų, mokytojai ir švietimo vadovai toliau svarsto šį klausimą, ieškodami teisingesnio kelio. Apklausinėjami tėvai, patys mokytojai ir vaikai. Nuomonių yra gausybė — skirtingų ir prieštarų. Tarp eilės klausimų iškyla ir keletas principinių:

1. Kieno teisė vaikus šiuo klausimu apšviesti — tėvų ar mokyklos?

2. Kas svarbiau duoti vaikui: bendras žinias apie žmogaus kilmę, ar pabrėžti seksualinį santykį?

3. Ar reikia seksualinio švietimo tokia me amžiuje, kada šie klausimai vaikui dar nekyla?

4. Ar švietimas šioje srityje, be auklėjimo, be moralinių standartų, nėra daugiau žalingas, negu naudingas?

ARGUMENTAI UŽ IR PRIEŠ

Iš argumentų, kurie tokį švietimą remia, pabrėžiami šie:

1. Tėvai nesą pasiruošę vaikui pasakyti, kas reikia, arba jie bijo veltis į šį klausimą; bijo ir vaikai klausti tėvų. Tad geriau, kad šie klausimai keliama mokykloje ir čia išaiškinami.

2. Vaikai, ypač paaugliai, vis tiek ieško žinių ir jų prisigauja iš gatvės, žurnalų ir kitokios literatūros. Tos žinios nepakankamos ir kartais iškreiptos. Ar ne geriau, kad jie gauna švietimą viešu keliu mokyklose?

3. Seksas nėra kokia blogybė ir nėra jau tokia paslaptis, kad apie tai nederėtų viešai kalbėti. Baimė apie tai kalbėti buvo si perdėta, puritanizmo įkvėpta.

Savo argumentus pateikia ir tie, kurie tokiam švietimui yra priešingi. Jie turi galvoj ne tik mokyklinį švietimą, bet ir išpopuliarintą šios krypties literatūrą.

1. Prieš tai mažiau buvę seksualinio palaidumo tarp vaikų. Dabar, kai seksualinis švietimas vykdomas, palaidumas padidėjęs, o su tuo pasibaisėtina auga mažamečių mergaičių neštumas ir venerinės ligos.

2. Vaikų pasisakymai seksualinio švietimo pamokose rodo, kad jie nesitenkina faktais, bet nori žinoti apie patį "pergyvenimą", atseit — nori žinoti "daugiau". Va-

dinas, švietimas, kuris turėtų pasotinti tik intelektualinį smalsumą, veda žymiai toliau.

3. Žiūrėkit, sako, į vaikų žvilgsnius, ypač kur yra bendros berniukų ir mergaičių klasės. Kaip jie reaguoja į faktus ir problemas — ironiškai ir net ciniškai. Šio tipo pamokose nėra pagarbios, mažiausiai neutralios atmosferos, kaip dėstant kitus dalykus.

4. Seksualinis švietimas, jeigu jis yra fiziologinis ir biologinis, yra vienpusiškas. Toks jis daugiausia yra vykdomas viešosiose mokyklose. Ar jis nedegraduoja žmogaus, nestato jo į gyvulio plotmę?

KONTROVERSIJA NĖRA BAIGTA

Iš tų ir kitų pasisakymų matyti, kad problema nepaprastai jautri ir komplikuo-ta. Amerika iš vienos pusės stovi prieš šiurpią tikrovę, būtent, seksinį palaidumą, prieš kurį tėvai nėra pajėgūs kovoti. Negalima taip šio reikalo palikti, nieko nedarant. Bet iš antros pusės ar legislatūra, pavesdama mokyklai vaikus šviesti, jau tuo savo uždavinį atlieka? Ar pačios mokyklos yra tam paruoštos? Connecticut valstybės švietimo vadovybė, po įvairių pasisakymų už ir prieš, nutarė seksualinio švietimo programą toliau tęsti. Bet katalikų ir protestantų tėvų grupė iškėlė bylą Hamdene, siekdama legališkai sulaukyti šio pobūdžio programą viešose mokyklose. Jie kaltina švietimo vadovybę religinės laisvės pažeidimu, invazija į privatumą ir tėvų teisės uzurpavimą. Hartfordo arkiv. John F. Whealton viešai pasisakė, kad vaikų auklėjime tėvai turi pirminę teisę, o mokykla tik antrinę, dėl to mokyklų vadovybė negali daryti sprendimų be tėvų pritarimo. Kitas dalykas, kurį arkivyskupas pabrėžė, yra šis: negalima tinkamai vaikų instrukuoti seksualiniais klausimais be sąryšio su morale. Jei moralinis įstatymas išjungiamas, tai reiškia, kad moralė šių klausimų srityje yra paneigiama.

Rochesterio vyskupijoje katalikų mokyklų komitetai ilgai svarstė ir persvarstė šio auklėjimo programą, tikrino vadovėlių paruošimą ir tarėsi su tėvais. Jie sutinka, kad

šioje srityje apšvieta turi būti vykdoma laipsniškai, atsižvelgiant į vaikų amžių. Kiti tėvai tęsia kovą su viešųjų mokyklų programos vienpusiškumu.

PAZIŪROS, KURIAS SUNKU PERKOPTI

Amerikai sunku perkopti kai kurias pažiūras, jau įsipilietinusias arba plačiau priėjusias. Iš tokių, kurios kliudo ir kliudys rasti tikslesnį sprendimą, minėtinos šios:

1. Mokykla ir švietimo įstaigos tariasi galinčios visais atvejais bei klausimais laikyti vaiką savo objektu. Tėvų teisės pirmumo niekas nepaiso, o tėvų balsas tik tiek klausomas, kiek jie yra mokesčių mokėtojai arba švietimo vadovų perrinkėjai — balsuotojai. Tėvų teisė yra pirminė ir pagrindinė ypač ten, kur eina reikalas ne vien apie techniškąjį švietimą, bet ir apie auklėjimą. O šiuo atveju ir šiuo klausimu švietimas paliečia ir auklėjimą.

2. Amerikos švietimo sistemoje mokymas vykdomas be auklėjimo. Dėl to amerikinis *sexual education* nėra tas pats, kas Europoje vadinamas *seksualinis auklėjimas*. Kol auklėjimo momentas išjungiamas visoje švietimo sistemoje, tol jo negalima laukti nei seksualinio švietimo įvestose pamokose. Jei kitose dėstomose srityse auklėjimo stoka gal mažiau daro žalos, tai šioje ji tikrai gali nešti nepageidaujamus padarinius.

3. Bene didžiausia klaida įvesti tokias pamokas darželinio amžiaus vaikams arba pirmuose pradžios mokyklos skyriuose. Juk ne visus dalykus mokyklos dėsto vaikui iš karto, vos atėjus į klasę. Vaikas nėra viskam pajėgus — tai viena. Antra, jo interesai bręsta su amžiumi. Ankstyvas žinojimas dalykų, kurie vaikui dar neįdomūs ir nereikalingi, jį tik sudrumsčia. Vaiko nekaltumas ir naivumas dar nesidomi lyčių skirtumu. Ar jam svarbu tas fiziologinis požiūris, kuriuo skiriasi berniukas ir mergaitė? Apie tai kalbant ir dėstant, vaikiškas naivumas pirm laiko sudrumsčiamas.

4. Amerikos švietimas dar laikosi prancūzų apšvietos principo, kad dalykų žinojimas įgalins vaiką tvarkytis ir sau vadovau-

ti. Jei žinojimas be išminties ir valios pastangų neįgalina subrendusio žmogaus vadovautis, kaip jis galės padėti vaikui? Ar seksualinėje srityje gavęs pakankamą švietimą vaikas bus pajėgus viską emociškai priimti, intelektualiai surišti ir morališkai pasverti, — tas klausimas Amerikos švietimo vadovų, atrodo, nebuvo iš anksto tinkamai pasvertas.

Kai klausai televizijos diskusijų, kai skaitai reportažus šiuo klausimu, gauni tik nuomonių kratinį be išvadų ir be piūvinių analizių. Viskas sumetama į vieną krepšį — ir vaikų pasisakymai, net pačių mažiausių, ir degančių smalsumu mergaičių, ir motinų, kurios išgyvena baimę dėl dukrų, ir pastorių, kurie kalba Dievo vardu, ir mokyklų administratorių, kurie neriasi iš kailio vaikus greičiau apšviesti, ir jaunimo vadovų, kurie nėra tikri, kas iš tikro jaunimui būtų geriau. Ir jauti, jog Amerika neturi aiškių pedagoginių principų ir patyrusių pedagogų, kurie ypač šiuo jautriu klausimu tvirčiau pasisakytų.

GYVENIMAS IR MIRTIS

J. J.

Kanados, Ontario provincijos, 19 vyskupų savo suvažiavime pasisakė ir abortų reikalu. Jie trumpoje deklaracijoje paskelbė tikintiesiems, kad būtų kovojama prieš abortus, nes jie Kanadoje plečiasi (1970 m. Kanadoje buvo padaryta apie 50.000, o 1971 m. jau apie 60.000 abortų). Tai dirbtinė mirtis, kuri siaučia mūsų tarpe. Dievas sako, kad žmogus turi mylėti savo artimą, kad turi vykdyti Dievo įsakymą — nežudyk. Ir kiekviena motina privalo mylėti savo artimą — savo negimusį kūdikį ir negali jo žudyti.

Kanados hipės, tarp kurių yra daug ir nėsčių, demonstruoja, kad būtų legalizuoti abortai. Esą, jos turinčios teisę į savo kūną. Jos turėjo teisę į savo kūną tapti nėsčiomis, bet neturi teisės nužudyti atsiradusio kūnelio. Tas atskiras kūnelis yra ne jos kūnas, bet Dievo duota gyvybė, kuri turi būti saugoma. Hipės demonstruoja prieš

karą, nes kare žudomi žmonės, o pačios ir be karo nori žudyti žmones — savo negimusius ir niekuo nenusikaltusius kūdikius. Vietname, berods, nėra žuvęs nė vienas kanadietis karys, o Kanadoje hipės ir joms panašios kasmet nužudo po keliasdešimt tūkstančių gyvybių.

Katalikų Bažnyčia skelbia, kad žmogaus gyvybė yra nuo jos išsižiebimo, ir jos žudyti negalima. Viena religinga tautietė, kuri griežtai nusistačiusi prieš abortus, kartą pasakė: "Jei moteris buvo užpuoliko nukriausta, ji gali nueiti pas gydytoją, kurs duos vaistų, ir viskas bus tvarkoje. Argi moteris privalo gimdyti pripuolamą ir koki juoduką?" Mano supratimu, jos pasakymas nėra tikslus. Jei tokiu atveju nebuvo pasekmių — vaistai nereikalingi. Jei yra išsižiebusi gyvybė, jos naikinti negalima, nors ta gyvybė būtų kelių valandų, dienų ar mėnesių.

Vyskupai sako, kad civiliniai įstatymai negali legalizuoti abortų, nes čia yra Dievo įsakymas, o ne žmonių įstatymai. Dievo įsakymus reikia statyti aukščiau už žmonių įstatymus. Jei civiliniai įstatymai saugo žmogaus gyvybę, jie turi saugoti ir dar negimusio žmogaus gyvybę. Abortais negalima planuoti šeimos, nes tai yra nusikaltimas. Kad sėkmingiau būtų vedama kova prieš abortus, katalikai turi stengtis dalyvauti institucijose, kuriose sprendžiami negimusių kūdikių reikalai: parlamente, ligoninių štabuose, socialinės šalpos įstaigose ir t. t.

Abortų atžvilgiu pasaulis suskilęs. Dauguma, kuri tiki į Dievą, yra prieš abortus. Mažuma, bedievių ir jiems artimų, — už abortus. Pirmieji atstovauja gėriui, o antrieji — blogiui. Gėris privalo laimėti.

AMŽINASIS LIETUVIS

DALIA KUČĖNIENĖ

Vytautas Alantas lietuviškosios spaudos skaitytojams pažįstamas ne vien tik kaip įvairių straipsnių autorius, bet taip pat kaip beletristas, dramaturgas, publicistas, novelių ir romanų rašytojas.

Prieš vienuolika metų, 1951, parašė ir išleido savo pirmąjį romaną *Pragaro prošvaistės*. Antrasis autoriaus romanas *Amžinasis Lietuvis*, 1972, neseniai pasiekė skaitytojus. Šiuo metu yra išleista tik pirmoji knyga, laukiama antrosios. Neperskaičius abiejų tomų, sunku kalbėti apie romano atomazgą bei bendrą veikalo sintezę, tačiau galime pažvelgti į išibėgėjusį kūrybinį procesą ir į nueitą pirmojoje knygoje veiksmo kelią.

Kaip anksyvesniuose prozos bei dramos veikaluose, taip ir šiame romane autoriaus stilius lieka realistinis. Ieškant bendrų gijų su pirmuoju romanu (*Pragaro prošvaistės*), kuriame veikėjai ieškojo dvasinės atramos senovės lietuvių tikėjime, matome, kad ir šiame romane (*Amžinasis lietuvis*) senovės lietuvių tikėjimo dvasia persama pagrindinio veikėjo raštuose. Tačiau bent pirmosios knygos puslapiuose akcentas yra ne tiek religinis, kiek tautinis.

Pirmoji knyga, keturi šimtai dvylika puslapių, padalinta į dvidešimt aštuonis skyrius. Skyrių pavadinimai taiklūs, nesudėtingi. Suskirstymas netrukdo veiksmo eigai.

"Saulė spigino negailestingai. Cementinis šaligatvis, rodėsi, svilinte svilino puspalčius. Karščio aitra slinko per visą kūną, išsiliedama sodriais prakaito lašais ant kaktų laukiančiųjų vyrų, žūt būt pasiryžusių patekti fabriko raštinėn..." (p. 11).

Šiuose įžanginiuose romano žodžiuose atsispindi pirmieji tremtinių prakaito lašai, ieškant naujoje žemėje naujos gyvenimo pradžios. Sunki pradžia, nelengvos įsikūrimo dienos, o dar sunkesnis išiliejimas į svetimą kraštą gyvenimo bangą. Todėl neuostabu, kad vyresnieji veikėjai gyvena jaunystės prisiminimais, jaunesnieji gyvena nerūpestingąja dabartimi.

Rašytojui V. Alantui nesvetimas teatro pasaulis ir scenoje reikalingas tempas, gal todėl vienas reikšmingiausių pasiekimų šio romano puslapiuose ir yra veiksmas. Veikėjai gyvi, intriguojantys, įtikinantys.

Pirmiausia sutinkame Petrą Česnulį, dvidešimt trejų metų tremtinį, kuris pradžioje gyvena pas senosios kartos ateivę Makintošienę. Ji nuoširdi, vaišinga šeimininkė, labiausiai krinta dėmesin jos vartojami žodžiai: "džendžerelė", "greffruitas" ir pan. Sunku jam sugyventi su šeimininkės sūnumi Mike, su juo vėliau Petras susimuša dėl amerikietės Sandros, po muštynių Česnulis išsikrausto į savo butą.

Gyvendamas pas Makintošienę, dažnai po darbo ir savaitgaliais lankosi Džano bare. Jame Česnulis susipažįsta su senosios kartos ateivių pensininku Jurgiu Bevardžiu — nuolatinio smuklės klientu. Senasis lietuvis bando, kaip išmanydamas, įtikinti ir įkalbėti Česnuliui, kad vestų lietuvaite. Jurgis Bevardis miršta. Palaidojamas Juozapato Pakalnėje.

"Palaidojo jį be kalbų, didelių ceremonijų ir ašarų. Česnulis galvojo, kad Bevardžio laidotuvės buvo tokios pat, kaip ir jo gyvenimas, kaip ir ta rudens diena. Jo gyvenimas išliejo į amerikoniško gyvenimo putojančią upę ir dingo kaip lašas vandenyje. Niekas jo nevertino ir nebrangino gyvenime, ne kas jo pasiges ir gailės jam mirus" (p. 199).

"Kai velionio našlė padės kuklų akmenėlį su užrašu: George Bevard", pastebėjo Sintautas, žiūrėdamas į papildinę žemių duobę, "niekas ir nebežinos, kad čia užkasta Lietuvos dalelytė" (p. 201).

Romano veikėjai pirmoje knygoje liktų gan paprasti, pilkai gyvenimiški, jei *Amžinojo lietuvių puslapiuose* nesutiktume Morkaus Sintauto, rašytojo, užsidirbančio duonos kasnį fabrike. Sintautas vedęs, augina šeimą kartu su žmona Alina, kurią giliau pažįstame iš Sintauto dienoraščio. Gyvenimas taip lemia, kad čia, Amerikoje, jis netikėtai sutinka savo jaunystėje mylėtą Izą, kuri šiuo metu yra ištėkėjusi moteris, gražiai ir prabangiau nei daugumas gyvena su savo vyru inžinierium Stepu Vyžainiu. Iza piešia. Senais jaunystės laikais draugavo su Morkum. Laukėsi jo kūdikio. Sintautas tik dabar apie tai sužino. Ji skaityto visas Sintauto leidžiamas knygas ir savo paveikslų drobėse detalizuotai atkuria rašytojo aprašomus vaizdus. Atnaujinus draugystę, Iza nupiešia Sintauto portretą: "Paveikslas darė išpūdį pirmyn besibraunančio vyro, kuriam trūko erdvės siauruose rėmuose. Tą išpūdį pagilino ir ant viršugalvio, tarsi prieš vėtrą besiveržiančio žmogaus, plaukai. Paveikslo fone galėjai matyti per ūkanotą padangę skriejančio Perkūno vežimo užmestas apybraižas, o veži-

mo apačioje žingsniavo trys stilizuotos eterinės figūros: Strazdelis, Rūpintojėlis ir Jaujinis". Per trečdalį knygos verpta romantiškoji idilija su Sintautu Izos nutraukiama. Jo noras gyventi svajonėse, neištikimybėje jos sužlugdomas:

"Sintautas norėjo jai atsakyti, bet staiga — susilaikė: jis pasijuto atsidūręs ant kryžkelės — vienoje pusėje žaižaravo apakinti, didelė šviesa, kitoje tamsėjo neperžvelgiama naktis, tačiau ir didžioji šviesa staiga pragaišo, ir jos vietoje ėmė automatiškai žybcioti didelis užrašas: *mirasas!* Viskas aišku, pokalbis buvo baigtas! Vienintelė pasaulyje būtybė, kuri galėjo dar nušviesti jo gyvenimą, pati nebegali išsikapanoti iš kasdienybės džiunglių. Meilė nebegrįžta atpėdžiui: jo viltis buvo tik gražus mirasas! Jis ją suprato ir nesmerkė, bet jam dėl to nė kiek nebuvo lengviau".

Vienas iš įdomesnių knygos skyrių yra Sintauto novelė: *Kun. Antano Strazdelio regėjimas*, kurį rašytojas paskaito jo garbei suruoštame literatūros vakare.

Rašytojas V. Alantas vėliau veikėjų lūpomis išnagrinėja šioje novelėje iškeltas filosofines mintis, mažai ką palikdamas skaitytojų vaizduotei ar spėliojimams. Išaiškina Lietuvos laukų rūpintojėlio prasmę; Perkūno, Bangpūčio, Jaujinio reikšmę bei Mindaugo apsikrikštijimo pasekmes. Kiek vėliau iš Sintauto dienoraščio sužinome ir apie romano pavadinimą:

"Aš jaučiu nešiojamas savyje milžinišką praeities, dabarties ir dalinai ateities lietuvišką pasaulį, įrėmintą į visos žmonijos istorinius rėmus. Ir štai dėl ko, man rodos, aš noriu savo romaną užvardinti — *Amžinasis lietuvis*" (p. 225).

Sintauto asmuo protarpiais virsta Alanto įrankiu, per jį persisunkia autoriaus esminiai išmąstymai:

"Sakyk, kolega, ar pačiam kartais nežeina toks padūkės skatulys šokti ant stogo ir surikti balsiai, kad kaimynai išgirstų: "Aš laisvas! Aš išpešiojau iš savo skrybėlės visas svetimas plunksnas, paleidau jas vėjais ir papuošiau savo kepurę plunksnomis iš savo nuosavo paukštyno!" (p. 246).

OLIMPIADA PRISIMENANT

Š.m. rugpiūčio pabaigoje įvykusioje pasaulinėje olimpiadoje Miuncheno mieste iš Lietuvos dalyvavo būrys iškiliųjų sportininkų, kuriuos malonu dar kartą prisiminti ir paminėti, nors olimpiados ugnis jau užgesusi.

Olimpiadoje dalyvavo: Anatolijus Baranovas, ilgų nuotolių bėgikas, 1972 m. šalies čempionas maratono bėgime; Romualdas Bitė, 3000 m su kliūtimis bėgikas; Vladas Česiūnas, irkluotojas, laimėjęs bronzos me-

Sintauto gyvenimas išgyventas, jis gyvas savo raštuose, prisiminimuose. Petras Česnulis stumia veiksmą pirmyn. Skaitome jo aistringą romansą su Sandra, jo "Jūratės ir Kastyčio" idiliją su dailininke Aldona Toniene, kurią jis po daugelio metų atsitiktinai sutinka Marquette Parke, besiveinančią jo sūnų. Ten pat parke susitinka jis ir su Birute Butautaitė, kuri irgi augina jo sūnų ir kuri taip pat atsisako už jo tekėti.

"Birutė ir Jūratė nieko bendro neturėjo, išskyrus tai, kad abi jį mylėjo, o vis dėlto nei viena jų sukurti su juo šeimos nesutiko... Jo širdyje ėmė virti tylus tūžmas. Dvigubas pasipiršimas ir dvigubas parodymas durų!" (p. 406).

Romano pradžioje sutiktas nerūpestingasis vėjavaikiškas Petras Česnulis pasku-

Skyrių tvarko DANUTĖ BINDOKIENĖ

dalį 1971 m. Europos čempionate, o 1972 m. TSRS čempionas; Modestas Paulauskas, krepšininkas, krepšinį žaidžiąs nuo 1954 m., praėjusioje XIX olimpiadoje laimėjęs bronzos medalį, o dabar — aukso; Rimantas Plungė, rutulio stūmikas, jo geriausias rezultatas — 20 m 24 cm; Kęstutis Šapka, šuolininkas į aukštį, 1971 m. Europos čempionas, 1972 m. Europos pirmenybėse laimėjęs sidabro medalį, buvęs šalies čempionas, jo geriausias rezultatas — 2 m 24 cm; Birutė Užkuraitytė, plaukikė, 1972 m. šalies čempionė; Nijolė Sabaitė, vidutinių nuoto-

tiniuose puslapiuose atrodo brestelėjęs, bet kartu ir savo nerūpestingų gyvenimo veiksnių priblokštas. Sielvartą apraminti keliauja į barą.

"Česnulis pasirėmė ant baro ir užsikimšo ausis. Jam dingtelėjo, kad jis einąs iš proto. Jūratė, Birutė ir Sandra jo galvoje šoko kažkokį pasiutusį šokį"... (p. 409).

Kitą rytą po aistringos nakties su pasivesta iš baro mergina Česnulis randa ištuštintą piniginę. "Jis paskubomis apsirengė ir, nevalgęs pusryčio, iš Čikagos išvažiavo".

Taip užsklendžiama pirmoji knyga. Romanas įdomus, intriguojantis. Lauksime antrosios romano knygos, po kurios bus galima daryti platesnes bei išsamesnes išvadas.

lių bėgikė, šioje olimpiadoje ji iškovojo sidabro medalį 800 m bėgime, nubėgdama šį nuotolį per 1 min. 58,7 sek. Žinoma, visi šie sportininkai olimpiadoje dalyvavo po Sovietų Sąjungos vėliava.

TAIP JIE ATOSTOGAVO

Rugsėjo 1 d. Lietuvoje prasideda nauji mokslo metai. Į mokyklas vėl susirinko tūkstančiai jaunuolių, tačiau jų vasaros atostogos žymiai skyrėsi nuo mūsų čionykščių moksleivių atostogų. Apie 10 tūkstančių Lietuvos studentų ir moksleivių iš specialiųjų vidurinių mokyklų vasarą praleido darbo ir poilsio stovyklose, kurių krašte buvo 127. Iš čia jie buvo siunčiami į aplinkinius kolūkius įvairiems žemės ir ruošos darbams.

Mažesnis skaičius besimokančio jaunimo vasaros atostogas praleido svetimų kraštų (Bulgarijos, Vengrijos, Rusijos, R. Vokietijos ir kt.) darbo stovyklose. Tomso apylinkėse lietuviai studentai ir studentės tiesė naujus kelius, dirbo prie statybų ir kt. Naujiems mokslo metams jaunuoliai buvo grąžinti į mokyklas "fiziškai užsigrūdinę ir pailsėję".

(*"Komj. Tiesa"*, nr. 175)

FILMU MĖGĖJAMS

Nuo liepos mėnesio pradėjo eiti mėnesinis informacinis leidinys "Kinas", skiriamas filmų recenzavimui, kino kritikai, įvairioms kinematografijos naujienoms. "Kinas" yra 32 puslapių, spalvotas. Jis pakeis iki šiolėjusias "Ekranu Naujienas".

PREKYBA IŠ PO SKVERNO

Vasaros metu, kai Lietuva knibždėte knibžda keliautojais, tiek vietiniais, tiek turistais iš svetur, kurortuose pradėjo sparčiai plisti "prekyba iš po skverno" įvairiais suvenyrais. "Literatūra ir Menas" (nr. 33) piktinasi, kad tokia nelegali prekyba vyksta beveik viešai: paplūdimiuose, parkuose, patiltėse, gatvėse ir visur, kur tik susiburia vasarotojai. Daugiausia prekiaujama įvairiais gintaro išdirbiniais. "Trūksta (beveik visai nėra) gintaro dirbinių tik dailės dirbi-

nių parduotuvėje", rašo "L. ir M.", kuri, beje, apskritai pirkėjų nelepina — nei asortimentu, nei aptarnavimo kultūra".

Argi nuostabu, kad kurorto lankytojai mieliau kreipiasi į "prekiautoją iš po skverno", pas kurį gintaro dirbinių lengva gauti, o dailės dirbinių parduotuvės yra tuščios?

ŽEMAITĖS PREMIJA M. SLUCKIUI

Kasmet Žemaitės premija skiriama kuriam nors Lietuvos rašytojui už knygą apie kaimo žmones. Šiomet premija įteikta Mykolui Sluckiui už jo apysakų rinkinį "Merginų sekmadienis", išleistą 1971 m.

MIRĖ KRAŠTOTYRININKAS

Etnografas Balys Buračas mirė š.m. liepos 28 d. (gimęs 1897 m.). Jis buvo vienas iš žymiausių Lietuvos praeities lobių rinkėjų: liaudies dailės, papročių tyrinėtojas, mokytojas, kraštotyrininkas.

Velionis yra paskelbęs apie 600 įvairių straipsnių, surinkęs apie 2.400 vertingų eksponatų ir beveik pusę savo ilgo amžiaus praleidęs kraštotyrinėse kelionėse. Buračo nuotraukos, vaizduojančios Lietuvos meną ir techniką, 1937 m. Paryžiuje laimėjo aukso medalį. Jo sukaupti kraštotyros turtai dabar saugomi Kaune M. K. Čiurlionio dailės galerijoje ir Istorijos muziejuje.

KOMPOZITORIAI BIRŽUOSE

Š.m. vasaros pradžioje Biržuose keturias dienas vyko Lietuvos kompozitorių sąjungos valdybos plenumas, kuriame aptarta masinių žanrų padėtis respublikoje. Kompozitorių suvažiavime dalyvavo ir seniausias Lietuvos kompozitorius J. Karosas.

(*"Lit. ir Menas"*, nr. 25)

ABLINGOS "AŽUOLYNAS"

Praėjusią vasarą Klaipėdos rajone esančio Ablingos kaimo laukų Žvaginių piliakalnio papėdėje atidengtas memorialinis liaudies skulptūrų ansamblis, skirtas Ablingos kaimo gyventojų 1941 m. vokiečių išžudytų atminimui. Paminklinį ansamblį sudaro 30 aukštų gžuolinių skulptūrų, įtvirtintų Žvaginių piliakalnio šlaite. Jas sukūrė ir išdrožinėjo klaipėdiečiai liaudies meistrai.

Dažnokai nuaidi skundas išeivijos lietuviškoje visuomenėje, kad į literatū eiles beveik neateina jaunimo, kad jauniausi prozininkai jau gerokai amžiaus kekleliu pažengę, o retėjančias literatū gretas nėra kuo užpildyti. Nors skundas pateisinamas, bet ir nerašymo priežastys gana aiškios: neužtenka mokėti puodus žiesti, reikia dar ir molio. Tas "molis" tai laisvai vartojama lietuvių kalba, be kurios nėra didelis talentas nesukurs novelės, romano. Tuo būdu ne vienas slapta pagalvoja, kad mūsų prozos ateitis tegali tinkamai subręsti Lietuvoje, kur kalbos nemokėjimas nestovi kūrybai skersai kelio. Tokios viltys gerokai apsiplausia, perskaičius straipsnį "Laikas ir jaunųjų rašytojų kūrybos problemos" (*Pergalė*, Nr. 4, 1972). Š. m. pavasarį įvyko LTSR rašytojų sąjungos partinės organizacijos susirinkimas, kuriame buvo svarstomi literatū prieauglio klausimai. Pasirodo, kad didžiausia pradedančių novelistų bangai iškilo 1966 m., o vėliau ji ėmė slūgti. Debiutuojančių prozininkų skaičius mažėja, ir šiais metais "Pirmojoje knygoje" su savo kūryba dalyvaus tik vienas autorius. Tai jau susirūpinimą kelianti problema. A. Zurba, darydamas šiuo klausimu pranešimą, pavadino tai dvasinio gyvenimo stagnacija.

A. Jonynas susirinkime apžvelgė jaunųjų poetų kūrybą, taip pat raskamas joje aiškių trūkumų. Jis pabrėžė, kad "partinė organizacija, vyresnieji draugai šiandien turėtų padėti jaunesiems rašytojams plačiau ir giliau susivokti tarybinės literatūros visuomeninių uždavinių klausimuose, nes tų uždavinių abstraktėjimas jaunimo sąmonėje, gal būt, yra rimčiausia kliūtis jų tolesniam kūrybiniam brendimui". "Faktas, kad jaunieji, o kartais ir nelabai jauni poetai supanašėję, supilkėję, kad jų temų ratas apsiriboja parapijos horizontais. Vartant "Pirmąsias knygas", skaitant periodiką, akivaizdu, kad pakilo poetinis raštingumas, bendra poetinė kultūra, tačiau kur dingo individualybės? Ir natūraliai kyla

klausimas, kur slypi viso to priežastis?" — kalbėjo Kauno jaunųjų rašytojų sekcijos narė D. Saukaitytė.

AR GALIMA NORĖTI PIŽAMOS?

(Iš "Tarybinės Moters", 1972 m., Nr. 5)

E. VIDMANTIENĖ

Mūsų ekonomistai dažnai pamėgsta koki nors žodį, kaip jaunimas — naują dainelę. Ir niūniuoja — atsiprašau, kartoja jį įvairiais balsais ir įvairiausiomis progomis. Kur tik įmanoma, nors ir visiškai nebūtina.

Pavyzdžiui, žodis paklausa. Svarus, didelės reikšmės terminas. Gamybininkams, kurie sumanytų nepaisyti paklausos, anksčiau ar vėliau gresia stambūs nemalonumai. Šitaip įklimpo avalyninkai, prigaminę gausybę batų, kurių net negalvojame pirkti. Nebėra paklausos griozdiškam apavui, yra paklausa dailiam, elegantiškam. Ir štai kaltininkai jau stengiasi, jau pasirodo vienas, kitas ir trečias puikus modelis. Paklausa — galinga valdovė. Todėl jos nuotakas ir svyravimus reikia jautriai sekti.

Bet kai iš paklausos darome problemą ten, kur jokios problemos nėra, o yra tik paklausa, aiški kaip ant delno — iš tiesų apima apmaudas. Kai didelės įmonės vadovas, kalbėdamas apie naują įmonės produkciją — virtuvės įrankių komplektą, — spaudoje išreiškia mintį, kad reiktų ištirti šių įrankių paklausą, norisi paklausti, ar kartais iš mūsų nesijuokiam! Per metus Lietuvoje susikuria apie 30 tūkstančių jaunų šeimų (tiek pat jaunų šeiminių) pastatome apie 35 tūkstančius naujų butų (tiek pat naujų virtuvių). O kiek vyresnių šeiminių, kurios daug metų tų įrankių parduotuvėse nerasdavo.

Jeigu taip, tai gal ir tragikomišką gėlių prekybos padėtį Vilniuje galima paaiškinti tuo, kad atitinkamos organizacijos niekaip nebaigia tirti gėlių paklausos! Bijo vargšėlės: ims, priaugins gėlių, o niekas jų nepirks!...

Kažkurią dieną "Tevos" parduotuvėje, kuri labai garsiai skelbiasi, esą, čia vis-

kas moterims, paprasčiau moteriškos pažamos. Pardavėja žvilgtelėjo į mane, tarsi būčiau pareikalvusi tigro kailio: "Tokio daikto niekada neturėjome". Tai gal, paklausiau ją, galėčiau gauti naktinius marškinius ne iš trikotažo, o tokius iš paprastutės medžiagos, su kuriais daug jaučiau ir higieniškiau miegoti. "Tokių neturime. Ieškokite patalynės skyriuose".

Tačiau parduotuvėje Dzeržinskio gatvėje, kur raidės ant sienų tvirtina "viskas patalynėi", nei pažamos, nei naktinių marškinų taip pat negavau. Marškinų kartais atvežą. Bet moteriškos pažamos niekas nėra matęs ant prekystalio. Pardavėja man pasigyrė namie turinti porą užsieninių...

Gal, pagalvojau, pažama dėl kokių nors priežasčių mūsų moteriai nepatartina. Gal "miesčioniška", kas ten žino! Dėl visa ko nusprendžiau išsiaiškinti.

Laiptelis po laiptelio, aukštyn, žemyn: iš prekybos valdybos į porą ministerijų ir vėl atgal į valdybą, ir toliau — į Kauno kurčiųjų gamybinį kombinatą, kuris vienintelis respublikoje išleidžia "tokių" produkciją.

Pasirodo, pažamų moterims niekas nesiuvė. Nėra joms net valstybinių standartų. Gal ir vertėtų siūti, bet niekas nežino, ar bus paklausa. O kadangi nėra prekės, tai kaip tą paklausą tirti!

Ką gi, palikime abstrakcijas nuošaly, imkimės konkrečių, apčiuopiamų daiktų, kuriuos siuva, kuriuos galime nusipirkti. Naktinukai moterims, pažamos vyrams. Lovos skalbiniai suaugusiems, vaikams ir mažyliams. Visų šių siuvinių paklausa yra tokia pat nuolatinė, neginčijama ir pastovi, kaip, pavyzdžiui, pieno, lėkščių ar gėlių paklausa. Gal nebereikia aiškinti ir to, kodėl šie daiktai turi būti patogūs ir dailūs, kodėl norime jų nevienodų, įvairių.

Deja. Nors gamyba čia tokia paprasta, kad paprastesnės ir būti negali, šitų prekių vis trūksta. Labai gerai pasiūti, skoningai peltakiuoti — siuvinėti "Vilnelės" užvalkalai antklodėms ir priegalviams niekada ne-
laukia pirkėjų. Juos kaip mat išperka ir klausia: kada bus vėl? Kauno kurčiųjų ga-

mybinio kombinato išleidžiami užvalkalai yra kuklesni, kasdieniški, bet kadangi daug jų siuvama iš margintos drobės, kuri ir akiai maloni, ir lengvai skalbiama — juos mielai perka ir vis klausinėja pardavėjų: kodėl nėra?

Pabuvojus abiejų įmonių techniniuose kabinetuose, atsiranda nauji "kodėl". "Vilnelėje" paruošti gamybai keli nauji, gana vykę vaikiškų antklodėlių ir vokelių pavyzdžiai. Bet šį pusmetį jų tebus pagaminta keturi tūkstančiai. Nėra paklausos! Juk Lietuvoje kasmet gimsta apie 55 tūkst. vaikų. Žinoma, daug jaunų motinų pačios siuva, siuvinėja, puošia ir margina savo mažylių patalėlius, bet ar ne geriau pasinaudoti pramonės paslaugomis, o tuo metu verčiau šį tą pasiskaityti apie kūdikio auklėjimą! Minėtame Kauno kombine guli ir laukia spintose keli visai mieli moteriškų naktinukų modeliai. Kainų komitetas prie LTSR MT keturis mėnesius niekaip negalėjo patvirtinti jiems kainos. Be kita ko, čia siuvas ir prijuostės. Vienas modeliukas — šone užsegama kartūninė suknelė - prijuostė labai patogi šeimininkaujant (kaina 2,50 rb.), tačiau prekybininkų šiemet neužsakyta. Gal jie paaiškins, kodėl?

Dabar — trupinėlis kasdieniškos paprasčiausios logikos. Kauno kurčiųjų gamybinis kombinatas per metus pasiuva 250 tūkstančių užvalkalų antklodėms: pusę baltų, pusę — iš margintos drobės. Pirmieji užsiguli, pastarieji kaip mat išperkami. Ar negalima būtų siūti iš margos drobės daugiau, baltų ir tikrai prastokos išvaizdos užvalkalų sąskaita! "Mielai siūtume, — sako kombine, — ir fasonus pajvairintume, ir net pakomplektuotume: užvalkalą antklodei, užvalkalus priegalviams ir naktinius marškinėlius — iš tos pačios drobės. Jei gautume atitinkamai žaliavos fondų..."

Mes, moterys, būtume už tai tikrai dėkingos. Galų gale, mes, tur būt, turime teisę ir pareikalauti iš mūsų pramonės visų minėtų daiktų. Ir kad jie būtų dailūs, kad mus puošytų!

Gal tada galėsime pasvajoti ir apie pažamą su mezginėliais?

VALANČIAUS ŠVIESA UŽ MARIŲ

**Prelato Pranciškaus Juro
50 metų kunigystės sukakčiai
paminėti**

Vertindamas prelato Pranciškaus Juro veiklą, Simas Sužiedėlis rašė, kad tai yra "Valančiaus šviesa už marių". Tai nėra per daug pasakyta. Kas buvo anų laikų Lietuvai vysk. M. Valančius, tas lietuvių išeivijai Amerikoje prel. Pr. Juras.

Gimęs 1891 m. Lietuvoje, netoli Šiaulių, ir baigęs pradžios mokyklą, eina į krautuvę dirbti, kad turėtų lėšų aukštesniems mokslams. 1912 m. atvyksta į Ameriką ir čia, nors ir nelengvais keliais, kopia į mokslo aukštumas. 1922 m. išventinamas kunigu ir paskiriamas į lietuvių parapiją Lawrence, Mass., vikaro pareigoms. Paskui šioje parapijoje jis išklebonavo net 38 metus. Už didelių nuopelnus lietuvių tautai ir Katalikų Bažnyčiai 1951 m. popiežiaus pakeltas į prelatus, o 1966 m. gavo aukštą apaštališkojo protonotaro titulą. Nors klebonui Jurui netrūko darbo parapijoje, tačiau jo ryžtinga dvasia veržėsi vis platyn, toli, toli už parapijos ribų. Kas besuskaitys tas lietuviškas katalikiškas organizacijas, kurioms jis pirmininkavo arba rūpinsi jų dvasiniais reikalais! Kiek jis išleido knygų, kiek straipsnių į lietuvių laikraščius prirašė, kiek paskaitų ir pamokslų per tuos 50 kunigavimo metų pasakė, tur būt, nė jis pats nebeatsimintų. Nedaug yra žmonių, kurių veikla būtų tokia šakota, kurių širdis taip degtų Dievo ir tėvynės meile, kurie, nežiūrint nelabai stiprios sveikatos, visuomeniniame ir kultūriniame gyvenime pasirodytų kaip dvasios milžinai. Ir dabar, išėjęs į pensiją, gyvendamas Putnamo Matulaičio namuose, nesutinka ilsėtis ant užsipelnytų laurų, bet, lyg uoli bitelė, telkia kultūrinę medžiagą į savo įsteigtą ir vadovaujamą Amerikos Lietuvių Katalikų Archyvą — ALKĄ.

Nuoširdžiai sveikiname Jubiliatą ir linkime dar ilgai darbuotis Kristaus vynuogyne!

VISUS KVIEČIAME PAMĖGINTI . . .

Visi matome, kad dabar yra kažkas ne taip, kaip turėtų būti, bet nežinome kas, kaip ir kodėl. Dėl ko jaunimas vartoja narkotikus, dėl ko taip visi pasinešę į lytinę sritį? Gal paprasčiausias ir trumpiausias atsakymas būtų: dėl to, kad jaučiasi nelaimingi, tad nori užsimiršti dabartį, nori surasti bent kiek laimės įvairiuose malonumuose. Daug kas dabar kalba apie naująją moralę, apie subjektyviąją etiką, nepripažįstant jokių objektyvių vertybių. Bet ar tai nepriveda prie visokių nesąmonių? Subjektyvioji etika, nepripažįstant jokios objektyvios etikos ar moralės, kiekvienam viską leidžia. Nė vieno negalima bausti už jo nusikaltimus, nes ką jis daro, jam atrodo gera. Priėmus subjektyviąją etiką, viskas tampa reliatyvu: kas tau gera, man gali būti bloga ir atvirkščiai. Dabar mada sakyti: nesvarbu ką žmogus tiki, bet ką jis daro. Tačiau darymas dažniausiai priklauso nuo tikėjimo. Dabartinio žmogaus tikėjimas labai susilpnėjęs, o kai kurių ir visai prarastas. Čia, manome, ir yra visų blogybių priežastis.

Bet dėl ko žmogus praranda tikėjimą? Kas jį prie to priveda? Kokios to praradimo priežastys? O kas padėtų vėl jį atrasti? Tai yra sunkūs, bet labai įdomūs ir aktualūs klausimai, todėl šia tema yra paskelbtas ir šių metų "Laiškų Lietuviams" konkursas. Visus kviečiame šiuos klausimus panagrinėti. Ypač laukiami kunigų, teologų, filosofų, auklėtojų ir jaunimo rašiniai. Svarbiausias šios temos nagrinėjimo tikslas nėra paskirtosios premijos, bet visų mūsų nauda. Ne materialinė, bet dvasinė nauda.

Šio konkurso tema yra: *Kaip tikėjimas prarandamas ir atrandamas*. Jeigu kas nori, gali rašyti tik apie kurią vieną šios temos dalį: apie tikėjimo praradimą arba atradimą. Galima rašyti iš savo privataus gyvenimo. Priimtina ir beletristinė temos nagrinėjimo forma.

Straipsnis turi būti ne ilgesnis kaip 3000 žodžių. Už geriausius rašinius skiriamos trys premijos: I — 100 dol. (mecenatai — Vincas ir Ona Kuliešiai), II — 75 dol. (mecenatė — Aldona Mažeikienė), III — 50 dol. (mecenatė — Stefanija Rudokienė). Straipsnis turi būti pasirašytas slapyvardžiu ir, įdėjus autoriaus tikrąją pavardę, adresą bei telefoną atskirame vokelyje, atsiųstas redakcijai iki 1973 m. vasario mėn. 1 dienos. Konkursui atsiųsti straipsniai tampa redakcijos nuosavybe ir gali būti spausdinami "Laiškuose Lietuviams".

Premijos bus įteiktos "Laiškų Lietuviams" metiniame parengime 1973 m. kovo mėn. 17 dieną Jaunimo Centre.

Parengimo meninėje dalyje bus dvi operos: "Sūnus palaidūnas" ir "Telefonas", kurias atliks solistai: Praurimė Ragienė, Aušra Baronaitytė, Algirdas Kriščiūnas ir Julius Savrimas, akompanuojant Manigirdui Motekaičiui.

LIETUVOS TIKINTIEJI ŠAUKIASI PAGALBOS

Lietuvoje persekiojamas tikėjimas. Tikintieji už bažnyčias privalo mokėti labai didelius mokesčius. Lietuvių Katalikų Religinės Šalpos rėmėjai pagelbsti bažnyčioms Lietuvoje. Nariai aukoja ne mažiau 5 dol. metams, amžinieji — 100 dol., o mecenatai — 1000 dol. Įrašant mirusius, aukojama 25 dol. Už visus narius meldžiamasi ir aukojama šv. mišių. Kviečiame visus įsijungti į Religinės Šalpos rėmėjus. Rašyti ir aukas siųsti Religinės Šalpos Vyriausiajai Valdybai: 6825 S. Talman Ave., Chicago, Ill. 60629. Aukos atleidžiamos nuo federalinių mokesčių. Rėmėjų skyriuose aukos įteikiamos jų valdyboms.

Religinės Šalpos Rėmėjų Vyriausioji Valdyba

ATSIUSTA PAMINĖTI

Matas Raišupis. DABARTIES KANKINIAI. Lietuvos vyskupų, kunigų ir tikinčiųjų kryžiaus kelias pirmojoje ir antrojoje sovietų okupacijoje. Išleido "Krikščionis gyvenime". Kalbą tikrino Vladas Kulbokas. Įrašus piešė Telesforas Valius. Nuotraukas perfotografavo A. Kezys, S.J. Kieti viršeliai, 436 psl., kaina 10 dol.

Eduardas Cinzas. BROLIO MYKOLO GATVĖ. Išleido Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas, 6349 S. Artesian Ave., Chicago, Ill. 60629. Knygos aplangas Dalios Rėklytės-Aleknienės. Kieti viršeliai, 304 psl., kaina nepažymėta.

DIDYSIS JO NUOTYKIS. Prof. J. Eretas tarnyboje Lietuvai. Spaudai paruošė J. Brazaitis. Techninis sutvarkymas P. Jurkaus. Išleido prof. J. Ereto bičiuliai. Knygos administratorius kun. V. Dabušis, 147 Montgomery Pl., Paterson, N.J. 07501. 288 psl., kaina 5 dol.

TERRA AUSTRALIS. Australijos lietuvių poezijos rinkinys. Redagavo Juozas Almis Jūragis. Išleido Mintis 1972 m., 417 Burwood Rd., Belmore, Sydney, N.S.W., Australia. Kieti viršeliai, 160 psl., kaina nepažymėta.

Stasys Yla. A PRIEST IN STUTTHOF. Human Experiences in the World of Subhuman. Kun. S. Ylos atsiminimų iš Stutthof koncentracijos stovyklos angliškasis vertimas. Išleido Maryland Books leidykla. Aplankas Pauliaus Jurkaus. Kieti viršeliai, 300 psl., kaina 7.95 dol.

LITAUISCHE LYRIK. Eine Anthologie litauisch-deutsch. Lietuvių poetų eilėraščiai, parinkti ir išversti Lucijos Baldauf. Wilhelm Fink leidykla Miunchene 1972 m. 308 psl., kaina 38 DM. Knygoje yra ne tik vokiškas eilėraščių vertimas, bet ir lietuviški jų tekstai.

Juozė Krištolaitytė. SKAMBĖKITE DAINOS. Juozės Krištolaitytės - Daugėlienės nauja plokštelė (Stereo). Pianinu palydi Genovaitė Karsokienė. Lietuvių liaudies dainos, o taip pat ir lietuvių bei kitataučių kompozitorių dainos. Viršelis J. Daugvilos.

LITUANUS, 1972 m. Vol. 19, No. 2. Redaguoja Antanas Klimas, Ignas Skrupskelis ir Tomas Remeikis. Administracijos adresas: P.O. Box 9318, Chicago, Ill. 60690.